Nikola Šubić Zrinski

Strenja, Marita

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:109308

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

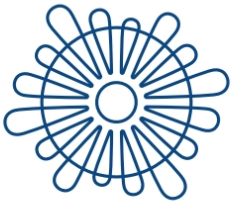

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

University of Zadar Institutional Repository

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani, preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij

Marita Strenja

Nikola Šubić Zrinski

Diplomski rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani, preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij

Nikola Šubić Zrinski

Diplomski rad

Student/ica:
Marita Strenja

Mentor/ica:
doc. dr. sc. Ante Delić

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marita Strenja,** ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Nikola Šubić Zrinski** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 13. studenog 2022.

SAŽETAK: Nikola Šubić Zrinski

Diplomski rad govori o hrvatskom povijesnom velikanu Nikoli Šubiću Zrinskom. Istaknuo se kao veliki vojskovođa, a zapamćen ostao po svojoj hrabrosti. Nikola Šubić Zrinski rođen je u Zrinu prema kojemu je plemićka obitelj Šubići i dobila ime Zrinski. Knezovi Šubići došli su iz Bribira pored Skradina na područje Zrina u 14. stoljeću. Nikola Šubić Zrinski tijekom svog života borio se s Osmanskim Carstvom. Zbog svog značajnog doprinosa u obrani protiv Osmanlija, od strane kralja Ferdinanda I. imenovan je banom hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim. Spletom okolnosti, plemićka obitelj Zrinski preselila se iz Zrina u Međimurski kraj. Uz brojne pobjede nad Osmanskom vojskom Nikola Šubić Zrinski okončao je svoj život braneći utvrdu Siget 1566. godine. Junačkom pogibijom stekao je svjetsku slavu. Nastala su brojna književna, glazbena i likovna djela njemu u čast. Nikola Šubić Zrinski ostao je simbol hrvatske nacije, identiteta, otpora, borbe, hrabrosti, rodoljublja i želje za slobodom.

Ključne riječi: povijesni velikan, vojskovođa, hrabrost, Siget, junačka smrt, svjetska slava, rodoljublje

ABSTRACT: Nikola Šubić Zrinski

The diploma thesis was written on the topic of the Croatian historical great - Nikola Šubić Zrinski. He distinguished himself as a great military leader, and was remembered for his courage. Nikola Šubić Zrinski was born in Zrin, after whom the noble family Šubići got the name Zrinski. The Šubić nobles came from Bribir near Skradin to Zrin in the 14th century. During his life, Nikola Šubić Zrinski fought with the Ottoman Empire. Due to his significant contribution to the defense against the Ottomans, King Ferdinand I named him ban of Croatia-Slavonia-Dalmatia. Due to a combination of circumstances, the noble Zrinski family moved from Zrin to Međimurje. With numerous victories over the Ottoman army, Nikola Šubić Zrinski ended his life defending the fortress of Siget in 1566. He gained world fame with his heroic death. Numerous literary, musical and artistic works were created in his honor. Nikola Šubić Zrinski remained a symbol of the Croatian nation, identity, resistance, struggle, courage, patriotism and desire for freedom.

Key words: historical figure, leader, courage, Siget, heroic death, worldwide fame, patrotism

SADRŽAJ:

1. UVOD……..…1
2. PODRIJETLO ZRINSKIH-KNEZOVI BRIBIRSKI……..2
3. POUNJE I ZRIN-SJEDIŠTE ZRINSKIH……...4
4. VEZA PLEMIĆKIH OBITELJI ZRINSKI I FRANKOPAN……7
5. DRUŠTVENO-POLITIČKE OKOLNOSTI U HRVATSKOJ U PRVOJ POLOVICI 16. STOLJEĆA…….....10
6. BORBE S OSMANLIJAMA……..…12
7. MEĐIMURJE- NOVO SJEDIŠTE ZRINSKIH…….....16
8. BITKA ZA SIGET I POGIBIJA NIKOLE ŠUBIĆA ZRINSKOG 1566. GODINE……..…21
9. GVOZDANSKO- DRUGI SIGET……..…26
10. UROTA I UNIŠTENJE ZRINSKIH I FRANKOPANA…….....28
11. NOVI ZRIN- ULOGA SIGETA STO GODINA NAKON…….....33
12. NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI SIMBOL JUNAŠTVA……..35
13. ZAKLJUČAK…….42
14. POPIS LITERATURE:……..… 43
15. PRILOZI……47
16. ŽIVOTOPIS……48

1. UVOD

Za Nikolu Šubića Zrinskog povjesničari smatraju da je rođen u najtežem vremenu hrvatske povijesti. Osim što je branio Hrvatsku od Osmanlija, branio je i cijelu Europu pa je nazvan hrvatskim, ali i europskim Lenoidom. Junačkom pogibijom u obrani Sigeta ispisuje povijest, a prema tome mu je dodijeljen i nazivom Nikola Zrinski Sigetski. Može se reći da je bitka za Siget bila prekretnica u daljnjem zbivanju i sudbini Europe.

Glavni ciljevi ovog diplomskog rada odnose se na isticanje važnosti očuvanja nacionalnih vrijednosti i njihovo prenošenje na buduće naraštaje. Upoznavanje s povijesnim događajima i okolnostima iz nacionalne povijesti, razvijanje svijesti o važnosti istih i njihovog utjecaja na naše živote danas.

Diplomski rad je podijeljen po poglavljima koja prate kronološki slijed zbivanja. U prvom poglavlju govori se o samom podrijetlu Nikole Šubića Zrinskog i općenito podrijetlu cijele loze Šubića, kasnije Zrinskih. Također, kroz rad smo se osvrnuli na njihovo staro i novo sjedište Pounje i Zrin te Međimurje. U nastavku rada govorimo o društveno-političkim okolnostima i zbivanjima u vrijeme Nikole Šubića Zrinskog, odnosno u 16. stoljeću, a temeljna zbivanja u to vrijeme vezana su uz hrvatski i europski kontekst ratovanja protiv Osmanlija. Osim što u gotovo svakom poglavlju spominjemo događaje vezane uz borbe s Osmanlija, jedno poglavlje diplomskog rada posvećeno je vezi između plemićkih obitelji Zrinski i Frankopan te poglavlje o njihovu uništenju. Posljednje poglavlje govori o slavi i simbolu junaštva Nikole Šubića Zrinskog kroz brojna književna, glazbena i umjetnička djela.

2. PODRIJETLO ZRINSKIH-KNEZOVI BRIBIRSKI

Gdje je nekoć bio antički grad Varvaria, ondje je kasnije u srednjem vijeku nastao Bribir koji je bio sjedište najmoćnijih hrvatskih knezova-Šubića, a prema tome dobivaju i naziv Knezovi Bribirski. Bribir se spominje od 10. stoljeća kada ga kao jednu od hrvatskih županija spominje bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet u svom djelu O upravljanju carstvom.[1] Naime, knezovi Šubići su se na područje Bribira naselili u 11. stoljeću. Nedugo nakon što su se naselili u Bribir pod svoju vlast uzimaju i obližnju Ostrovicu kao i Skradin koji je bio na kraju Bribirske županije. Ondje su Knezovi Bribirski ostali sve do 1347. kad su Ostrovicu dali u zamjenu za Zrin, njihovo novo sjedište. Početkom 13. stoljeća Grgur Bribirac je zauzeo posjede od rijeke Krke do Zadra tako što je uz pomoć svoje braće pobijedio suparnika. Od tud kreće razvoj i jačanje loze Bribiraca, a taj uspon je vidljiv iz povelje kralja Bele IV. koji je Bribircima potvrdio vlast na području Bribirske županije. Šubići su najveću moć imali u 13. stoljeću, za vrijeme banovanja Pavla I. Šubića, kada su vladali cijelom Hrvatskom, Dalmacijom i Bosnom.[2]

Godine 1293., Pavao I. proglasio se kraljem svih Hrvata i banom cijele Slavonije. Nedugo nakon toga zavladao je cijelom Bosnom, a vlast nad njom je prepustio najprije bratu Mladenu I. pa kasnije nakon njegove smrti svome sinu. Za stanovnike svih krajeva kojima je gospodario, Pavao I. se pokazao kao dobar vladar. Poticao je gradnju crkava i samostana, osnivao biskupije, unaprjeđivao je razvoj hrvatskih gradova, određenim gradovima je davao trgovačke povlastice, a nakon njegove smrti 1312. godine započinje razdoblje pada Bribirske moći. Nakon smrti Pavla I. njegovu vlast nad hrvatskim krajevima preuzima njegov sin Mladen II. koji je i dalje vladao Bosnom te proširio vlast i na Humsku zemlju. Mladen II. dobiva i Zadar pod svoju vlast te je sklopio savez s Mlečanima, međutim nailazi na otpor drugih knezova u primorskim gradovima. Kako su u to vrijeme i Anžuvinci nastojali zadobiti vlast, Mladen II. im je bio smetnja u ostvarenju tog cilja, stoga je Karlo I. Anžuvinac pobijedio Mladena II. te ga odveo u zarobljeništvo gdje i umire. [3] Nakon smrti Mladena II. vlast preuzimaju njegov brat Juraj II. kojemu pomažu i ostala braća, među kojima i Grgur IV. koji u ime Jurja III., maloljetnog sina Jurja II., predaje Ostrovicu hrvatsko-ugarskom kralju Ludoviku I. Anžuvincu

[1] Damir KARABIĆ, „Zlatni vijek Bribira“, *Hrvatska revija* 7/2007., br. 2, https://www.matica.hr/hr/346/Zlatni%20vijek%20Bribira%20/ , pristupljeno: 10.6.2022.
[2] Hrvoje PETRIĆ, „Zrinski za sva vremena: Bribirski knezovi“ *Meridijani*, 11/2004., br.84, 25.-26.
[3] *Isto*, 26.-27.

u zamjenu za Zrin. Hrvatsko-ugraskom kralju je trebala utvrda Ostrovica kako bi pobijedio Mlečane koji su vrebali tim krajevima, posebice gradom Zadrom, a kojeg je jednako tako pod svoju vlast htio Ludovik I. Anžuvinac.[4] Time se knezovi Bribirski- Šubići trajno preseljavaju iz ovih krajeva Ravnih kotara i rijeke Krke te se naseljavaju na područje Zrina nakon čega i mijenjaju naziv u Zrinski, a nakon predaje utvrde Ostrovica u ruke Anžuvinaca, ona postaje glavna utvrda kraljevske županije.[5]

[4] Agneza SZABO, *Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinski*, Vinkovci, 2019., 4.-6.
[5] Ostrovica. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45811, pristupljeno: 13.6.2022.

3. POUNJE I ZRIN-SJEDIŠTE ZRINSKIH

Na području današnje Sisačko-moslavačke županije nalazi se Zrinska gora, a u blizini protječe i rijeka Una pa se tako područje uz tok rijeke Une naziva Pounje. Ovo područje stolovanja Zrinskih i mjesto rođenja Nikole Šubića Zrinskog, još je poznato i pod nazivom Banovina. Samo mjesto Zrin prvi puta se spominje 1295. godine u vlasništvu Babonića. Nakon što su knezovi Šubići Bribirski dali svoje dotadašnje sjedište Bribir i posjede oko njega, dolaskom u svoje novo sjedište dobivaju i novi naziv. Stoga se knezovi Šubići više ne nazivaju knezovi Bribirski već prema novom sjedištu, mjestu Zrinu i Zrinskoj gori dobivaju novi naziv-knezovi Zrinski. [6]

Ovdje je rođen Nikola Šubić Zrinski 1508. godine. Bio je sin Nikole III. Zrinskog i krbavske kneginje Jelene Karlović. [7] Već 1529. godine, kao dvadeset jednogodišnjak, istaknuo se u bitci protiv Turaka kod Beča.[8] Oženio se Anom Katarinom Frankopan i tim brakom stupio je u vezu sa plemićkom obitelji Frankopan i tako stekao njihove brojne posjede. Nakon smrti Ane Katarine oženio se pripadnicom češke aristokratske obitelji Evom Rosenberg. [9]

Slika 1 Nikola Šubić Zrinski (Anđelko MIJATOVIĆ, Obrana Sigeta: o 420. obljetnici (1566.-1986.), 94.)

[6] A. SZABO, *Hrv. velikan N. Šubić Zrinski*, 18.-20.
[7] *Isto*, 6.
[8] Anđelko MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta: o 420. obljetnici: 1566-1986: u povodu 500. godišnjice rođenja zapovjednika Sigeta Nikole Zrinskog (1508-2008)*, Zagreb, 2010., 39.
[9] Zrinski, Nikola IV. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=67474, pristupljeno: 13.6.2022

Knezovi Zrinski dolaskom na područje Zrina na Zrinskoj gori proširuju istoimenu utvrdu. Osim toga, Zrinski grade cijeli kaštel i brojne crkve i kapelice, a 1504. godine grade i samostan sa crkvom Svete Marije Magdalene. Zrinski su došavši na područje Zrina stekli brojne posjede u blizini pa tako i utvrđene gradove radi obrane od turskih prodora na to područje. Tako su bili vlasnici Zrina, Pedlja, Gvozdanskog, Pastuškog grada, Završkog grada, Stupničkog grada, Semidraža, Prekovršog, Lišnice, Jamnice, Novog, Divuše, Žirovice i još mnogih utvrđenih gradova na području Pounja pa i šire. Najznačajniji gradovi-utvrde Zrinskih u obrani od turskih prodora, uz Zrin bili su i Gvozdansko, Hrvatska Kostajnica i Pedalj grad. [10]

Nikola III. Zrinski je obećao Osmanlijama da će im plaćati godišnji danak te je u borbi za hrvatskog kralja stao na stranu Ferdinanda Habsburškog. Možemo reći da je Nikola III. takvom politikom nastojao osigurati zaštitu svojih posjeda. Isto tako možemo reći da su Zrinski zahvaljujući odanosti Habsburgovcima i zahvaljujući svojim rudnicima u Pounju znatno ojačali, a rudnici su im osigurali financiranje vojnika i oružja u obrani protiv Osmanlija. Nakon smrti Nikole III., nasljeđuju ga njegovi sinovi Ivan I. i Nikola IV. (Nikola Šubić Zrinski) koji nisu slijedili strategiju oca i Osmanlijama uskraćuju godišnji danak, ali su i dalje bili na strani Habsburgovaca kao što je bio i njihov otac. Od 1540. prividno između Osmanlija i kralja Ferdinanda vlada mir, ali ne zadugo. Uskoro Osmanlije prodiru u Pounje čime započinje razdoblje stalne borbe između Habsburgovaca i Zrinskih protiv Osmanlija. Nakon smrti Ivana I. 1541. godine, Nikola IV. ili Nikola Šubić Zrinski postaje jedini nasljednik svih posjeda Zrinskih.[11]

Već 1541. godine Osmanlije zauzimaju Budim, a zahvaljujući Nikoli Šubiću Zrinskom kraljeva vojska nije teško nastradala u pokušaju oslobađanja Budima od Osmanlija. Zbog toga, ali i brojnih drugih uspjeha stječe kraljevsko povjerenje i u tu čast biva imenovan hrvatskim banom te je postavljen za kapetana u obrani utvrde Siget gdje na koncu gubi život. Za života nije uspio sačuvati Zrinske posjede u Pounju. Godine 1556. Osmanlije zauzimaju Kostajnicu, glavnu obrambenu točku, a kasnije u više navrata zauzimaju posjede Zrinskih u Pounju, sve dok nisu zauzeli i posljednje obrambene točke, a to su bili Zrin kojeg zauzimaju 1577. godine

[10] Tomislav ĐURIĆ, „Zrinski za sva vremena: Zrinsko-frankopanski gradovi i posjedi“, *Meridijani,* 11/2004., br.84, 28.-30.
[11] Zrinski. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=67467 pristupljeno: 14.6.2022.

i Gvozdansko. Upravo je Gvozdansko posljednji posjed Zrinskih koji je nakon duge borbe pao u ruke Osmanlija 1578. godine. Time su Turci zavladali Pounjem gdje su nekoć stolovali slavni knezovi Zrinski koji gube sve svoje posjede ondje. Hrvatski krajevi pa tako i Pounje tek se u 17. stoljeću oslobađaju od osmanske vlasti.[12]

[12] Hrvoje GRAČANIN, „Sigetski junak i europski kršćanski prvoborac- Nikola IV. Zrinski“, *Meridijani*, 22/2016., br. 192, 106.-107.

4. VEZA PLEMIĆKIH OBITELJI ZRINSKI I FRANKOPAN

Frankopani ili Frankapani najvjerojatnije potječu s otoka Krka, točnije iz Gradeca kraj Vrbnika. Prema tome, Frankopani se još nazivaju i krčki knezovi, a prvi put se spominju 1422. godine. Poslije se obitelj podijelila na nekoliko loza od kojih su tri izumrle u 16. stoljeću, a posljednja loza Frankopana izumrla je smrću Frana Krsta Frankopana. U 17. stoljeću posjedi Frankopana bili su uglavnom oko rijeke Kupe odnosno oko Ogulina, Vrbovskog, Severina, Oštarija, Novigrada, Bosiljeva i Novog Vinodolskog, a tijekom ratovanja s Osmanlijama izgubili su veći dio svojih posjeda.[13]

Nikola Šubić Zrinski se 1543. godine oženio kneginjom Anom Katarinom Frankopan u Ozlju, ona je bila kći Ferdinanda Ozaljskog i Marije rođ. Branković. Tom ženidbom povezuju se dvije najmoćnije hrvatske plemićke obitelji. Kneginja Ana Katarina Frankopan bila je sestra kneza Stjepana IV. Frankopana Ozaljskog s kojim je, prema ugovoru, dijelila njihovo Frankopansko imanje. U podjeli imanja između nje i brata, Katarina Frankopan je dobila Ozalj, Dubovac, Grobnik, Bakar i Hreljin. Tako su, također prema ugovoru, Zrinskima u slučaju izumiranja ozaljske grane Frankapana trebali pripasti njihovi posjedi. Tako je i bilo, nakon smrti Stjepana IV. Frankapana 1562. godine, Zrinski preuzimaju vlast nad njihovim posjedima od ozaljskog kraja do dijelova primorskih gradova i iznimno važne luke Bakar. [14] Od tad pa sve do istrjebljenja i jedne i druge loze, te dvije plemenitaške obitelji ostale su u stalnoj vezi. Povezale su ih ne samo bračne veze već i zajednički interesi kao i zajednički neprijatelji Turci, a kasnije i Habsburgovci te ista želja za slobodom i snažno izraženo rodoljublje. Također, ove dvije obitelji dale su brojne značajne osobe koje su obilježile povijest hrvatskog naroda, a uz to im se pripisuju i brojni doprinosi u hrvatskom kulturnom i društvenom životu u svim pogledima.[15]

Unuk Nikole Šubića Zrinskog i Ane Katarine Zrinske bio je Juraj V. koji je bio hrvatski ban i vojskovođa. Njegovi sinovi bili su Nikola Zrinski (mlađi) i Petar Zrinski. Petar Zrinski je stupio u brak s Anom Katarinom Frankopan 1641. godine. Ona je bila kći Vuka II. Krste

[13] Hrvoje PETRIĆ, „Fran Krsto Frankopan: Čameći u zatvoru, pisao je i erotske pjesme te smišljao zagonetke“, *Večernji list specijal*, 2021., 27.
[14] H. GRAČANIN, „Sigetski junak i europski kršćanski prvoborac- Nikola IV. Zrinski“, 106.-107.
[15] Anka IVANJEK, „O tristo pedesetoj obljetnici glavosjeka Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana – dva posljednja pisma Frana Krste Frankopana“, *Vijenac*, 29/2021., br. 708, https://www.matica.hr/vijenac/708/navik-on-zivi-ki-zgine-posteno-31584/, pristupljeno 15.6.2022.

Frankopana i Uršule Inhofer te sestra Frana Krste Frankopana. Petar Zrinski je imenovan hrvatskim banom 1664. godine nakon bratove smrti.[16]

Nikola Zrinski mlađi ili Nikola VII. Zrinski uživao je veliki ugled u cijeloj Europi. Tako je 1647. godine imenovan hrvatskim banom. Istaknuo se u brojnim pobjedama nad turskim četama u tridesetogodišnjem ratu. Zbog turskih opasnosti uz granicu sa Međimurjem, upravo Nikola VII. Zrinski daje izgraditi znamenitu utvrdu Novi Zrin 1661. godine. Njegovo osobito postignuće bilo je spaljivanje Sulejmanovog mosta 1663./1664. godine u Osijeku i tako onemogućio daljnje prodore Turaka prema Europi. Također se istaknuo u bitci 1646. godine kad je sa svojom četom došao u pomoć kralju Ferdinandu III. Habsburškom u borbi protiv tada moćne Švedske. U Saboru u Zagrebu 1655. zahtijeva da uz izraz „Kraljevina Ugarska" ravnopravno stoji i izraz „Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija". Nikola VII. Zrinski postaje glavna osoba u pobuni protiv Habsburgovaca nakon što je 1664. godine u Vasvaru sklopljen mir nepovoljan i za Ugarsku i za Hrvatsku. Uskoro pogiba 1664. godine, a njegovu ideju i pobunu protiv Habsburgovaca nastavlja njegov mlađi brat Petar zajedno sa Franom Krstom Frankopanom.[17]

Petar Zrinski se također istaknuo u brojnim pobjedama protiv Osmanske vojske. Tako je 1637. godine ratovao protiv Osmanlija kod Velike Kaniže, zatim je 1654. godine pomogao Mletačkog Republici u borbi protiv Osmanlija te je 1655. suzbio Osmanlije pored Perušića u Lici. Godine 1663. pod njegovim vodstvom, hrvatske čete su porazile Osmanlije u bitci kod Otočca. Očigledno je da su obojica braće, odnosno praunuci velikog Nikole Šubića Zrinskog imali nasljednu crtu vojskovođa i neustrašivih ratnika, ali i neizmjernu hrabrost kao i rodoljublje što se pokazalo u svim segmentima njihova života.[18] Podjelom imanja Zrinskih između braće Nikole i Petra, Nikola je dobio ugarke posjede, Međimurje, Vrbovec i Rakovicu, a Petar je dobio posjede u Hrvatskom Primorju, Ozalj, Božjakovinu i Ribnik. Dakle, Nikola je boravio u Čakovcu, a Petar u Ozlju. [19]

Dvije glavne žene u plemićkim obiteljima Zrinski i Frankopan bile su obje Ane Katarine rođene Frankopan. „Dvije Katarine iz obitelji Frankopan bile su u braku s dvojicom najvažnijih

[16] A. SZABO, Hrv. velikan N. Šubić Zrinski, 8.
[17] Hrvoje PETRIĆ, „Nikola VII. Zrinski- Ban, vojskovođa i pjesnik", *Večernji list specijal*, 2021., 20.-24.
[18] Hrvoje PETRIĆ, „ Fascinantna životna priča hrabrog velikaša: Petar je udario temelje ranom kapitalizmu na hrvatskom prostoru" , *Večernji list specijal*, 2021. , 25.-26.
[19] *Isto,* 26.

predstavnika Zrinskih: Prva je Katarina bila žena Nikole Šubića Zrinskog- branitelja Sigeta, a druga Katarina iz obitelji Frankopan bila je žena Petra Zrinskog koji je, uz Frana Krsta Frankopana, postao simbol hrvatske žrtve. Upravo Petrovoj Katarini točnije Ani Katarini Frankopan, pripada jedno od najistaknutijih mjesta među ženama u obitelji Zrinskih i Frankopana.“ [20] Ana Katarina (supruga Petra Zrinskog i sestra Frana Krste Frankopana) ostala je u hrvatskoj povijesti zapamćena kao primjer časne i hrabre žene, bila je cijenjena u svim društvenim slojevima zbog svoje pravednosti, brinula se o Zrinskim posjedima za vrijeme suprugova izbivanja zbog državnih i vojnih obveza. Prema obiteljskoj tradiciji njihov je dvor bio žarište kulture i umjetnosti, ljubavi prema hrvatskom jeziku i književnosti pa se tako i bavila književnošću i bila pripadnica ozaljskog književnog kruga, brinula se o siromašnima i udovicama, bila je uključena i u državničke poslove, u svemu je bila podrška svome mužu Petru Zrinskome pa tako i u uroti protiv apsolutizma bečkog dvora. Ana Katarina je ujedno bila i sestra Franu Krstu Frankopanu koji je zajedno s njenim mužom pogubljen u Bečkom Novom Mjestu. Umrla je 1673. godine nakon što je bila protjerana u ženski dominikanski samostan u Grazu nakon smaknuća Nikole Zrinskog i Frana Krsta Frankopana.[21]

[20] Ines VIRČ, „Ana Katarina Zrinska, književnica i diplomatkinja: Ostala je zapamćena kao primjer žene ustrajne u časti i hrabrosti“, *Večernji list specijal*, 2021., 31.
[21] *Isto,* 31.-33.

5. DRUŠTVENO-POLITIČKE OKOLNOSTI U HRVATSKOJ U PRVOJ POLOVICI 16. STOLJEĆA

Kad je riječ o društvenom i političkom stanju u Hrvatskoj u prvoj polovici 16. stoljeća neophodno je spomenuti bitku na Mohačkom polju koja je utjecala na daljnje odvijanje društveno-političkih okolnosti kako u Hrvatskoj tako i u Mađarskoj. Naime, Mohačka bitka zbila se 1526. godine kraj Mohača u Mađarskoj. U toj bitci poražena je hrvatsko-ugarska vojska predvođena kraljem Ludovikom II. Jagelovićem od nadmoćnije osmanske vojske na čelu sa Sulejmanom II. Veličanstvenim. Nakon poraza hrvatsko-ugarske vojske, hrvatsko-ugarski kralj Ludovik II. Jagelović pogiba u pokušaju bijega s bojišta.[22]

Kako je kralj Ludovik II. Jagelović poginuo u Mohačkoj bitci, ne ostavivši nasljednika, Hrvatska i Mađarska naišle su na problem prilikom izbora novog kralja. Uz taj problem Hrvatska i Mađarska su se i dalje morale braniti od daljnjih prodora Turaka. Ove probleme su dodatno otežali građanski ratovi u obje zemlje. Prilikom biranja novog kralja okupio se Hrvatski sabor u Cetingadu koji je za novog hrvatskog kralja izabrao Ferdinanda I. Habsburškog. Tada Hrvatska ulazi u Personalnu uniju s Mađarskom, odnosno s Habsburgovcima. Nakon toga su uslijedili građanski ratovi u Hrvatskoj i Mađarskoj koji će potrajati tridesetak godina. Dakle, građanski rat u Hrvatskoj je nastao zbog toga što je jedan dio hrvatskog plemstva na Saboru u Cetingradu za novog kralja izabrao Ferdinanda I. Habsburškog, a drugi dio hrvatskog plemstva izabrao je Ivana Zapolju. Tako su se nastavili sukobi između pristalica Ivana Zapolje i pristalica Ferdinanda I. Habsburškog. Ivan Zapolja stupa u savez s Osmanlijama kako bi pod svaku cijenu ostao na vlasti. Građanski ratovi dodatno su otežavali obranu Hrvatske i Mađarske od Osmanlija, a samim time Osmanlijama su olakšane okolnosti za prodore. Turci su takvu situaciju mudro iskoristili u svoju korist pa su tako zauzimali hrvatski teritorij dok su u Hrvatskoj bili koncentrirani na građanski rat. Zbog toga, novi i zakonski kralj nije mogao pružiti vojnu pomoć Hrvatskoj. Turci su zauzeli Obrovac, Udbinu, a uskoro i Jajce, Banja Luku, Liku i Krbavu. U dva navrata su krenuli na Beč i oba puta bezuspješno. Kada se turska vojska već povlačila prema Carigradu, hrvatsko-ugarski kralj je uspio skupiti vojsku od oko 100 000 vojnika, ali prekasno. Turci zauzimaju Požegu, Klis, a uskoro su učvrstili vlast u Slavoniji.

[22] Mohačka bitka. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41521, pristupljeno 16.6.2022.

Građanski rat u Hrvatskoj je nastavljen, a Sulejman Veličanstveni tada mudro, kralju Ferdinandu nudi sklapanje mira. [23]

Mir je sklopljen 24. veljače 1538. godine u Velikom Varadinu. Uskoro umire Ivan Zapolja, ali njegova prava prelaze na njegova sina Ivana Žigmunda koji kao i otac zadobiva naklonost Osmanlija. Ivan Žigmund je tek 1570. pristao na odricanje od krune, zadržavši pritom Erdelj i Zatisje koje mu je predao sultan. Godine 1541. sultan Sulejman je u olakotnim okolnostima ušao u Budim te zauzeo područja između Blatnog jezera i Tise te od Budima do rijeke Save uključujući Slavoniju sa Srijemom, a kralju Ferdinandu Habsburškom ostala je samo zapadna Ugarska s Požunom i ostatci Hrvatske. Kralj Ferdinand je pokušao vratiti zauzete dijelove hrvatsko-ugarskog kraljevstva, ali bezuspješno. U tom bezuspješnom pokušaju, od velikih gubitaka i teške katastrofe kršćansku vojsku spasio je Nikola Šubić Zrinski kojega je kralj Ferdinand I. imenovao hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim banom time mu zahvalivši za brojne njegove zasluge. Tada kralj Ferdinand I. obećava banu Nikoli Šubiću Zrinskom da će izvršavati svoje obveze i dužnosti prema njemu što na posljetku ne čini, zbog čega Nikoli Šubiću Zrinskom daje cijelo Međimurje u zamjenu za dug. Nastavljaju se obrambeni ratovi s Turcima o kojima opširnije u nastavku rada. [24]

[23] A. SZABO, *Hrv. velikan N. Šubić Zrinski*, 22.-24.
[24] *Isto,* 25.-26.

6. BORBE S OSMANLIJAMA

Hrvati su se susreli s Turcima odmah nakon njihovog dolaska na europsko tlo od 1352. godine, a hrvatski krajevi su pod najvećim pritiskom od prodora Turaka nakon pada Bosne 1463. godine. Obrana hrvatskih zemalja zasnivala se na taborima; hrvatski, slavonski i usorski, a uz to su za obranu osnovane i Jajačka i Srebrnička banovina te Senjska kapetanija. Jajačku i Srebrničku banovinu osnovao je Matijaš Korvin 1465. godine kako bi spriječio osmanske nasrtaje na sjevernu Hrvatsku i južnu Ugarsku. Međutim, osnivanje banovina nije zaštitilo cijeli teritorij Hrvatske pa je tako područje Dalmacije preko Hercegovine ostalo cijelo nezaštićeno i Osmanlijama je bilo lako prodirati na tu stranu Hrvatske. Tako Osmanlije 1466. godine zauzimaju Mostar i dolaze nadomak Dalmaciji, a godinu kasnije konačno i prodiru u okolicu Zadra i Šibenika gdje pljačkaju i otimaju stanovništvo dok u pokušaju osvajanja Senja nisu uspjeli.[25] Uslijedio je najkobniji poraz za hrvatski narod, a dogodio se 1493. godine na Krbavskom polju kad je gotovo cijela hrvatska vojska, koja se uglavnom sastojala od hrvatskog plemstva, izginula od strane turske vojske. Naime, Osmanlije su se preko Hrvatske vraćale prema Bosni kad ih je ban Derenčin odlučio spriječiti u tom povratku na Krbavskom polju i tom odlukom učinio veliku katastrofu. U bitci je hrvatska vojska poražena u samo par sati borbe, a povjesničari navode kako je u toj bitci izginuo cvijet hrvatskog plemstva i kako je to jedna od najtragičnijih poraza koji se zbio u borbi s Osmanlijama te se može reći da je bitka na Krbavskom polju bila početak stogodišnjeg hrvatsko-turskog rata. [26]

U prvoj polovici 16. stoljeća Turci i dalje napadaju i prodiru na područje Hrvatske i Ugarske te tako 1512. godine zauzimaju Srebrenik, a godinu poslije i Sinj, Čačvinu i Nutjak. Godine 1521. zauzimaju i srpske krajeve među kojima i Beograd koji je bio „zlatni ključ“ Ugarske i Slavonije pa su tako Ugarska i Hrvatska bile još izloženije turskim napadima. Zatim, 1522. osvajaju Knin i Skradin, a godinu poslije i Ostrovicu što je bio uvod u daljnju propast južne Hrvatske. Gubitkom Knina glavno obrambeno uporište postaje Bihać. Također su zauzeli Hrvatsku južno od Velebita osim Klisa, Nadina i Obrovca. Godine 1526. zauzimaju i dijelove istočne Slavonije; Osijek, Nuštar, Borovo, Vukovar, Ilok. Iste te godine zauzimaju i glavni grad Ugarske-Budim. Iste godine, 1526. odigrala se Mohačka bitka u kojoj je poražena hrvatsko-

[25] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 16.
[26] Marin BLAŽENOVIĆ, „Od Krbave do Mohača (1493.- 1526.). Bitke prekretnice u sukobu s Osmanlijama.“ *Essehist*, 10/2019., br.10, 44.-45., https://hrcak.srce.hr/clanak/342426, pristupljeno: 20.7.2022.

ugarska vojska zbog brojčano nadmoćnije osmanske vojske. Ta bitka je bila prekretnica u daljnjim društveno-političkim zbivanjima u Hrvatskoj i Ugarskoj zbog pogibije dotadašnjeg hrvatsko-ugarskog kralja što je utjecalo na daljnji rasplet zbivanja u obje zemlje.[27]

Turci pokušavaju osvojiti Beč u više navrata, najprije 1529. kad ga brani Nikola Šubić Zrinski, a na ponovni pokušaj osvajanja Beča Sulejman II. Veličanstveni se odlučio 1532. i opet doživio poraz, ovaj put zahvaljujući Nikoli Jurišiću koji ga ponovno uspijeva obraniti. Turci u povratku kroz Hrvatsku pljačkaju i zatečeno stanovništvo odvode u tursko ropstvo. U daljnjim borbama Kraljevina Hrvatska se sve više smanjivala. Godine 1527. Turci uspijevaju osvojiti i Nadin, Obrovac, Krbavu i Udbinu pa se tako turska granica pomakla od rijeke Zrmanje prema Karlobagu, a 1528. osvajaju i jedne od posljednjih uporišta hrvatske obrane, a to su bili Vrbas, Jajce, Banja Luka i Lika. Padom Jajca i cijele Jajačke banovine područja uz rijeku Unu našla su se na udaru Turaka pa im je bio otvoren put prema Požegi i Križevcima. U najtežim trenucima hrvatske povijest, u obrani od Turaka, iznimno važni bili su utvrđeni gradovi Kostajnica, Sisak, Ivanić, Križevci i Koprivnica. Nakon njihova osvajanja glavne hrvatske obrambene utvrde koje su ostale neosvojene bile su Bihać na istoku, Klis na jugu i Senj na sjeveru, međutim ne zadugo. Godine 1537. Turci zauzimaju i srednju Slavoniju, osvojili su Požegu i još 5 utvrda u srednjoj Slavoniji. Iste godine osvajaju posljednje hrvatsko uporište u južnoj hrvatskoj (južno od Velebita) kojeg je branio kliški i senjski kapetan Petar Kružić, a to je bio Klis. Tada je cijela južna Hrvatska došla pod tursku vlasti osim Dubrovačke Republike i obalnih gradova koji su bili pod Mletačkom Republikom. Godine 1538. zauzimaju i Dubicu te tako dolaze i na područja oko rijeke Une. [28]

U borbi protiv Turaka pod Budimom i Peštom posebno se isticao Nikola Šubić Zrinski pa ga kralj 1542. godine imenuje hrvatsko-slavonskim banom. Za vrijeme svog banovanja neprestano vodi borbe s Turcima te spašava „ostatke ostataka“ Hrvatskog Kraljevstva. Tom titulom Zrinski postaje prva politička i vojna ličnost u Hrvatskoj te je na čelu Sabora.[29] Kao ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imao je dugačku granicu koju je morao obraniti. Ta granica se protezala od Senja do Siska, od Siska do Virovitice pa čak i u Mađarskoj s onu stranu Drave. Tada je raspolagao sa 17 gradova, a neki od njih su Kostajnica, Zrin, Gvozdansko, Pedalj, Novi, Krupa, Jamnica i tako dalje, a njihove je obrambene troškove uglavnom sam snosio. Njemu se

[27] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 17.
[28] *Isto*, 24.
[29] A. SZABO, *Hrv. Velikan N. Šubić Zrinski*, 26

pridaju zasluge za brojne pobjede nad turskom vojskom. Nikola Šubić Zrinski je 1540. godine obranio Zrin od Turaka zatim se posebno istaknuo u habsburško-turskom ratu od 1541. do 1545. godine. Tako je 1542. godine pobijedio turske čete kod Šomolja, a 1553. kod Varaždina i brojne druge pobijede Nikole Šubića Zrinskog koje su bile od velikog značaja za Hrvatsku u najtežem razdoblju njezine povijesti.[30] Dužnost bana izvršavao je od 1542. godine do 1556. godine kada na vlastiti zahtjev prestaje s izvršavanjem banske dužnosti, a kralju Ferdinandu predlaže da za novog bana postavi mladog Petra Erdodya, što kralj i čini. U tom periodu banovanja Nikole Šubića Zrinskog, kralj nije izvršavao obveze prema njemu zbog čega mu daje cijelo Međimurje s gradom Čakovcem kao zamjenu za dugovanja. Tako Zrinskima sjedište postaje Međimurje. Kada Zrinski prestaje biti hrvatsko-slavonski ban postaje zapovjednik utvrde Siget.[31]

U tom razdoblju turska osvajanja napreduju. Godine 1543. godine zauzimaju Pakrac, Valpovo i Orahovicu u Hrvatskoj, a iste godine zauzimaju i ugarske gradove Pečuh, Stolni Biograd, Šikološ i Ostrogon. Od 1551. do 1562. zauzimaju i Moslavinu, Viroviticu i Čazmu, a u Ugarskoj u tom vremenskom razdoblju zauzeli su područje oko Temševara. Potom u Ugarskoj osvajaju i Vesprem, Solnok, Kapošvar i Bobovišće.[32] Godine 1552. Turci nisu uspjeli zauzeti grad Varaždin zahvaljujući Nikoli Šubiću Zrinskom. Zbog tog neuspjeha Turci su bili prisiljeni vratiti se u već zauzetu Viroviticu. U tom povratku prolazeći kroz Ludbreg i Koprivnicu pale sve za sobom kako bi se osvetili zbog poraza u bitci kod Varaždina. Godine 1556. Turci po prvi put napadaju na Siget, ali bezuspješno jer ga brani njegov dotadašnji kapetan Marko Stančić. Iste godine 1556. pada i Kostajnica, koja se s razlogom nazivala „Vratima Hrvatske“, zbog čega su uslijedili nateži dani za područja Pokuplja i Pounja. Padom Kostajnice probijena je hrvatska obrambena crta na Uni te Turci prodiru do područja oko Kupe. Upravo zbog pada Kostajnice Nikola Zrinski se odlučuje na ostavku banske dužnosti. Naime, Kostajnica je predana u ruke Turaka tako što je zapovjednik carske vojske primio mito i predao im grad u zamjenu za dukate. Iako se Zrinski ostavio banske dužnosti i dalje vrlo aktivno sudjeluje u obrani od Turaka kao i u političkom životu zemlje.[33]

U tim godinama ratovanja protiv Turaka, osim gubitaka cijelih hrvatskih područja, izgubljen je i velik dio hrvatskog stanovništva koje je ili izginulo ili odvedeno u zarobljeništvo.

[30] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 40.
[31] A. SZABO, Hrv. *Velikan N. Šubić Zrinski*, 28..-32.
[32] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 26.
[33] *Isto*, 30.-32.

Prema procjenama povjesničara u tursko zarobljeništvo odvedeno je oko 600 000 Hrvata. Pod turskim provalama Hrvati bježe i iseljavaju se iz nesigurnih i nemirnih područja. Već nakon Krbavske bitke 1493. godine Hrvati se povlače iz Bosne i Posavine, iz područja Sane, Une i Vrbasa u zapadnije i sjevernije hrvatske krajeve te u Italiju, Kranjsku, Austriju, zapadnu Ugarsku, Slovačku, Moravsku te Francusku.[34] Kasnije se posebice iseljavaju Hrvati iz zapadne Slavonije, Hrvati zapadno od rijeke Vrbasa i Pounja te Like i Krbave najviše na područja zapadne Ugarske, Donje Austrije, Češke i Slovačke. Danas u to gradišćanski i moliški Hrvati, a mnogi od onih koji nisu pobjegli pred Turcima bili su primorani prijeći na Islam. Iseljavanje je bilo u usponu sve do pred kraj 16. stoljeća kada hrvatska odnijela pobjedu pod Siskom 1593. godine.[35] Većina hrvatskih gradova i područja koja su pala pod tursku vlast oslobađaju se tek krajem 17. stoljeća kad je Hrvatska konačno oslobođena turske vlasti, odnosno kad su Turci bili istjerani iz istočne Hrvatske, Slavonije i Hrvatskog podunavlja te Like i Krbave.[36]

[34] *Isto*, 26.
[35] A. SZABO, *Hrv. velikan N. Šubić Zrinski*, 24.-25.
[36] *Isto,* 31.

7. MEĐIMURJE- NOVO SJEDIŠTE ZRINSKIH

Kada pričamo o arhitektonskom razvoju Starog Grada Čakovca, odnosno čakovečke utvrde, on se odvijao tijekom 13. i početkom 14. stoljeća. Čakovečka utvrda je u svom prvobitnom stanju bila drvena, a kasnije je od nje stvoren utvrđen plemićki grad. Od trenutka kada čakovečkim Starim Gradom gospodari obitelj Zrinski, utvrda i palača prolaze kroz modernizaciju pa se grade peterokutne kule, odnosno bastioni. Radi obrambene uloge podignuti su visoki bedemi i zidine te oko toga dvostruki vodeni opkop koji je dodatno štitio od neprijatelja, a uz to podignute su i dvije stražarnice na drvenom mostu koje su čuvale ulazak u utvrdu. Kasnije, sredinom 17. stoljeća, Nikola VII. Zrinski, praunuk Nikole Šubića Zrinskog, ponovno pokreće modernizaciju utvrde tako što je osmerokutnu bastionsku utvrdu odlučio preoblikovati u peterokutnu utvrdu. Taj naum Nikole VII. Zrinskog nije u potpunosti sproveden zbog njegove tragične smrti. Kako su se smirivale osmanske opasnosti od kraja 17. stoljeća, tako utvrda gubi svoju funkciju pa se tijekom 18. stoljeća južni dio zidina razgradio.[37]

Slika 2 Čakovec u doba Zrinskih u 17. stoljeću (Agneza SZABO, Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinski, 27.)

Zrinski su čakovečku utvrdu modernizirali, obnavljali i nadograđivali u renesansnom i ranobaroknom stilu. Tako je palača do sredine 17. stoljeća bila trokrilna, odnosno dva krila palače imala su prizemlje, polukat i još dva kata, a jugozapadno krilo imalo je jedan kat dok je cijela palača bila zatvorena u četverokut. Prve dvije etaže služile su kao spremište i ondje su se skladištila drva i ugljen te vino, a treća i četvrta etaža služile su za boravak ljudi. U palači su se

[37] Magdalena VRBANEC, „Stari grad obitelji Zrinski u Čakovcu- tijek gradnje i rekonstrukcija: Zrinske je od neprijatelja čuvao i dvostruki vodeni opkop oko palače“, *Večernji list specijal*, 2021., 67.

nalazile dvorane za okupljanja koje su služile i kao blagovaonice. Dvorane su bile podijeljene na dvorane za manje društvo, dvorane za veća okupljanja, za svečanije prigode te dvorana za sastanke u kojoj su bile smještene obiteljske dragocjenosti poput oružja, knjiga, pisama. O unutarnjem bogatom uređenju palače ponajviše doznajemo iz popisa zapljene imovine nakon sloma zrinsko-frankopanske urote i naređenja kralja Leopolda I. o zapljeni svih imanja Zrinskih. U dvorištu palače postojali su unutarnji trjemovi u kojima su bila izložena različita oružja, posebice osmanska koja su došla u posjed Zrinskih. U predvorju su bile zastave koje su otete od Osmanlija kao i slike iz hrabrih i junačkih ratovanja obitelji Zrinski. Na ulazu u palaču stajao je toranj sa satom i dvama zvonima, no toranj je uklonjen u 18. stoljeću kada je palača bila obnovljena u baroknom stilu.[38]

Kako je već spomenuto, Nikola Šubić Zrinski je za vrijeme svog banovanja dobio Međimurje s gradom Čakovcem za svoj posjed. Kralj Ferdinand I. Habsburški bio je dužan financijski pomagati banu, što on nije činio i zbog toga mu je ostao dužan 400 000 forinti. U zamjenu za dug kralj mu daje Međimurje, premda su ondje vlastelinstva već imali Gašpar Ernušt i Petar Keglević. Tako je kralj cijelo Ernuštovo imanje predao Zrinskom, a Petra Keglevića je Zrinski istjerao tako što je došao s vojskom pred Čakovec nakon čega je Keglević bio primoran predati grad. Tako od 1546. godine Zrinki postaje zakoniti gospodar Međimurja, a od tada pa sve do uništenja cijele loze obitelji Zrinski, Zrinski su se zadržali u Međimurju. Zrinski odmah kreću s gradnjom dvorca u Čakovcu, u već postojećoj utvrdi. Od srednjovjekovne utvrde izgradili su renesansnu palaču opasanu bedemima. Danas je Zrinski dvorac u Čakovcu spomen na tu plemenitašku hrvatsku obitelj koja je imala znatan utjecaj na kulturni i politički život hrvatskog naroda kroz par stoljeća, a od 1954. godine ondje je otvoren Muzej Međimurja. Vrijeme dolaska Zrinskih u Međimurje obilježeno je iseljavanjima Hrvata pred Turskim provalama pa su se s tog područja prevozile izbjeglice iz Slavonije u Ugarsku. Dolaskom Zrinskih, Međimurje se naseljava njihovim kmetovima iz ugroženih područja, kao primjerice, Pounja. Tako su Zrinski uspjeli zadržati dio izbjeglica u Međimurju, a kmetovi koji su došli ondje bili su oslobođeni plaćanja poreza.[39] Ta odredba i brojne druge donesene su poveljom Jurja IV. Zrinskog, sina Nikole Šubića Zrinskog 1579. godine, a povelja je posebno važna za gospodarski i društveni razvoj Čakovca. Osim što je stanovništvo na području Međimurja bilo oslobođeno plaćanja poreza, ovom poveljom se omogućila i slobodna trgovina.

[38] *Isto*, 68.
[39] Emil HERŠAK, Jože ŠIMUNKO, „Međimurje-povijest, identitet i seobe“, *Migracijske i etničke teme*, 6/ 1990., br.4, 576., https://hrcak.srce.hr/file/188563, pristupljeno 18.7.2022.

Stanovništvo je bilo obvezno davati desetinu svojih poljoprivrednih plodova te plaćati kraljevski porez od 127 ugarskih florena godišnje. Tako su se u Čakovcu razvili obrt, trgovina i ostale grane gospodarstva te je postao slobodno trgovište, što je utjecalo na njegov daljnji razvoj.[40]

Stanje u Međimurju se promijenilo nakon sloma zrinsko-frankopanske urote kad je kralj Leopold I., 1670. godine, naredio zapljenu imovine. Tada su posjedi Zrinskih bili opljačkani i konfiscirani. Također, položaj kmetova se pogoršao nakon toga. Kmetove se prisiljavalo na neprestani rad u vrijeme žetve, djelu kmetova je bila oduzeta stoka i žitarice ukoliko nisu plaćali novčane daće, a uz to su bili prisutni brojni drugi nepovoljni uvjeti za kmetove i nametanja od strane službenika kraljevske komore. [41]

Zatim, krajem 17. i početkom 18. stoljeća bilo je vrijeme velikog ratovanja s Turcima i vrijeme kada je stanovništvo Međimurja ponovno bježalo u tuđe krajeve. Godine 1695. car Leopolod I. prodao je cijelo Međimurje markizu de Prye da bi osigurao sredstva za rat. Međimurje je vraćeno štajerskoj komori u Gracu 1704. godine. Komora predaje Međimurje grofu Ivanu Čikulinu, no ni on zadugo nije bio vlasnik Međimurja. Uskoro Karlo III., nasljednik Leopolda I., predaje Međimurje grofu Mihalju Ivanu Althanu i njegovoj ženi Ani. Početkom 18. stoljeća gvardijan pavlinskog samostana svete Helene, Josip Bedeković, pokušao je dokazati da je Međimurje nekoć pripadalo zaladskoj, a ne varaždinskoj županiji. Obratio se za pomoć grofu Čikulinu koji mu je pobliže objasnio okolnosti pripojenja Međimurja iz varaždinske u zaladsku županiju. Naime, Juraj Zrinski stariji bio je administrator zaladske županije i želio je postati župan. To nije bilo moguće sve dok nije posjedovao zemlju iz te županije pa je tako uspio postići pripojenje Međimurja iz varaždinske u zaladsku županiju. Međimurje je bilo u vlasništvu grofova Athan 71 godinu, odnosno do 1791. godine, zatim ga predaju grofu Jurju Festetiću de Tolna, a on dalje predaju zemlju seljacima. Zatim, 1802. godine baruni Kneževići stječu posjede u Međimurju, a u zamjenu za njihove posjede, kralj Franjo daje posjede pavlinskog samostana svete Helene, budući da je pavlinski red bio ukinut. Godine 1802. Međimurje je imalo ukupno 24 500 stanovnika, a od ukupno 22 župe najviše stanovnika bilo je u sljedeće četiri župe; Čakovec, Štrigova, Subotica i Nedelišće. Prema popisu iz iste godine u Čakovcu je živjelo uglavnom katoličko stanovništvo, a četrdesetak godine kasnije, točnije

[40] M. VRBANEC, „Stari grad obitelji Zrinski u Čakovcu: Zrinske je od neprijatelja čuvao i dvostruki vodeni opkop oko palače“, 69.
[41] E. HERŠEK, J. ŠIMUNKO, „Međimurje-povijest, identitet i seobe“, 578.

1841. godine zabilježeno je 30 židovskih i 6 pravoslavnih obitelji. Prema popisu iz 1846. godine Međimurje broji 58 578 stanovnika, a primijećen je porast Nijemaca i Mađara.[42]

Iako su kroz srednji vijek Hrvati i Mađari bili na istoj strani u borbi protiv zajedničkih neprijatelja, taj odnos se ipak promijenio 1790. godine kada kreću nesuglasice između ta dva naroda. Glavni razlog nesuglasica bio je razvoj mađarskog nacionalnog pokreta s težnjom stvaranja nacionalne države Mađarske te nametanje mađarskog jezika kao službenog u svim zemljama Habsburške Monarhije. Vrhunac sve većeg zaoštravanja odnosa između Mađara i Hrvata dogodio se 1848. godine kad su takvi loši odnosi prerasli u ratni sukob izazvan Mađarskom revolucijom.[43] Bečki dvor također nije zastupao interese Mađara, stoga su se uskoro usprotivili njihovoj politici. Uspjeli su zadobiti naklonost ostalih naroda u Monarhiji koji su također bili nezadovoljni politikom Mađara. Tako je bečki dvor zaključio da im Hrvatska može biti saveznik pa je priznata banska čast Josipu Jelačiću nakon čega Jelačić prekida svaki odnos s Mađarima. [44]

Tako je 1848. godine Jelačić proglasio sjedinjenje Međimurja s Hrvatskom te je na čelu s hrvatskom vojskom krenuo prema Pešti, ali bezuspješno. Uskoro mađarska vojska zauzima Međimurje nakon čega Jelačić zahtjeva od Beča da Međimurje ostane u Hrvatskoj. Njegov zahtjev je prihvaćen i Međimurje je ostalo dio Hrvatske u sastavu Varaždinske županije. Međutim, to oslobođenje bilo je samo prividno jer je kralj, 1851. godine, poništio ustav donesen 1849. godine i tako započinje apsolutizam i snažna germanizacija u svim zemljama Habsburške Monarhije. Naime, Mađari su naumili vratiti stare granice pa je tako 1861. godine Međimurje opet pripojeno Mađarskoj. Tako su Mađari skoro šest desetljeća vladali Međimurjem uz stalne pokušaje pomađarivanja stanovništva i nametanja mađarizacije. Mađarski jezik bio je jedini službeni jezik u upravi, uveden je kao službeni jezik u školama i vojsci, a osim toga željeli su nametnutu mađarski jezik i kroz vjeru tako što je donesen zakon prema kojem se molitve u školama smiju izgovarati samo na mađarskom jeziku. Na posljetku, s ciljem odvajanja Međimurja od Hrvatske, mađarske vlasti nastojale su dokazati da Međimurci ne govore hrvatskim jezikom, odnosno da nisu Hrvati. Stoga su ubacivali mađarske riječi u lokalni kajkavski govor kako bi to ispao neki poseban jezik koji nije hrvatski s kajkavskim narječjem.

[42] *Isto*, 579.-580.
[43] Gabrijela DOBSAI, „Mađarska revolucija 1848. godine“, *Essehist*, 3/ 2011., br. 3, 39., https://hrcak.srce.hr/file/272207, pristupljeno 20.6.2022.
[44] Jelačić, Josip. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28950, pristupljeno 23.6.2022.

Na takvom jeziku tiskane su novine i crkveni molitvenici. Tu su Mađari imali podršku grofa Festetića jer je uspio zadržati jednu trećinu mađarske zemlje te potporu srednjeg sloja stanovništva Čakovca kojeg su uglavnom činili strani doseljenici. Mađari odnosno govornici mađarskog jezika činili su samo 3,1% stanovništva Čakovca, a u razmaku od šezdeset godina, od 1850. do 1910., taj se postotak popeo na 46,6% što je u tom trenutku premašivalo Hrvatsko stanovništvo, odnosno govornike hrvatskog jezika kojih je u tom trenutku bilo 46,1%. Izvan Čakovca veći broj stranaca živio je jedino u Legradu. [45]

Utjecaj mađarizacije na stanovništvo Međimurja je bio velik. Međimurci su sve više prihvaćali mađarski identitet. Tako se hrvatsko stanovništvo iz Međimurja deklariralo radije kao Međimurci ili Mađari nego kao Hrvati, premda su govorili „horvatskim" jezikom. Neki autori tvrde kako je početkom 20. stoljeća među Međimurcima porastao osjećaj pripadnosti Hrvatima. Početkom 20. stoljeća započela je ponovno emigracija stanovništva iz hrvatskih krajeva pa tako i Međimurja. Unatoč iseljavanju nije se dogodio veći demografski pad u Međimurju pa je prema popisu stanovništva iz 1900. godine Međimurje imalo 81 115 stanovnika, od toga 75 663 Hrvata, 4 401 Mađara, 689 Nijemaca i nešto malo drugih nacionalnosti, a već 1910. godine zabilježen je rast stanovništva na 90 387 od toga 82 829 Hrvata, 6 766 Mađara, 96 Nijemca te ostali. [46]

[45] E. HERŠAK, J. ŠIMUNKO, „Međimurje-povijest, identitet i seobe", 580.-581.
[46] *Isto,* 582.

8. BITKA ZA SIGET I POGIBIJA NIKOLE ŠUBIĆA ZRINSKOG 1566. GODINE

Utvrda Siget nalazi se u jugozapadnoj Mađarskoj i imala je iznimno važno obrambeno značenje. Utvrda je bila podijeljena na tri djela; Stari Grad, Veliku ili Staru Varoš i Novu Varoš. Stari Grad je najstariji dio Sigeta u kojem se nalazila zapovjednikova kuća, a taj dio sagrađen je sredinom 14. stoljeća. Zatim je izgrađena Velika ili Stara Varoš, a između 1558. i 1560. godine, odnosno u trenucima kad su Turci zauzeli cijeli teritorij Mađarske na lijevoj obali Drave, gradi se i Nova Varoš. Sva tri dijela Sigeta bila su povezana mostovima. Geostrateški gledano, utvrda je branila sve zapadne zemlje Habsburške Monarhije; tri Mađarske županije, Hrvatsku sa sjevera, današnje slovenske zemlje i Austriju. Okolicu Sigeta naseljavaju Hrvati koji bježe pred Turcima, a posadu koja je branila Siget, također čine Hrvati.[47] Također, mnogi hrvatski plemići preselili su se u južnu Ugarsku pa su imali dozvolu kralja da se i njihovi kmetovi mogu naseliti na njihove feudalne posjede. Tako je u Sigetu bilo oko 2 500 ljudi sposobnih za oružje te oko 1 800 žena i djece. Utvrda Siget predstavljala je veliku smetnju Turcima u ostvarenju njihovih ciljeva, odnosno napredovanja prema toliko željenom Beču i ostatku Europe. Osim toga, postala je još vrjednija u obrambenom smislu nakon bitke na Mohačkom polju jer je Turcima priječila povezivanje Požeškog i Mohačkog sandžaka.[48]

Turci prvi puta napadaju na Siget 1556. godine, a u to vrijeme zapovjednik Sigeta bio je Marko Stančić. Zapovjednik Stančić sa svojom posadom je neko vrijeme odolijevao turskim napadima, a u trenucima najžešćih napada i na izmaku snaga u pomoć im je pristigao Nikola Šubić Zrinski. Napao je Bobovišće u jugozapadnoj Mađarskoj kojeg su Turci već prije zauzeli. Zbog toga je turska vojska bila primorana koncentrirati se na obranu Bobovišća i povući napade na Siget. Tako je prva opsada Sigeta spriječena.[49] Nakon smrti Marka Stančića, zapovjednika Sigeta bilo je potrebo postaviti novog zapovjednika koji će biti vješt i hrabar ratnik zbog važnosti položaja na kojem se nalazio Siget, a bio je na granici Turskog Carstva. Tako je 1563. godine za novog zapovjednika Sigeta izabran Nikola Šubić Zrinski i to na svoj vlastiti zahtjev.[50]

[47] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta,* 31.-32.
[48] A. SZABO, *Hrv. velikan N. Šubić Zrinski*, 36.-37.
[49] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta,* 36.
[50] *Isto,* 39.

Turci su se sve više pripremali na novi napad, a konačna odluka o ponovnom napadu na Monarhiju donesena je nakon što je 1565. godine hrvatski ban Petar Erdody pobijedio tursku vojsku kod Obreške.[51] Iste godine se za obrambeni rat počinje pripremati i Habsburška Monarhija, a jednako tako se i Nikola Šubić Zrinski pripremao za obranu Sigeta. S obzirom da je Zrinski očekivao napad na Siget opskrbio se hranom i ratnom opremom za više mjeseci. Turski cilj u ovom planiranom napadu uključivao je osvajanje važne utvrde Eger u sjeveroistočnoj Mađarskoj te utvrde Đula u istočnom djelu Mađarske. Osvajanjem tih dviju utvrda onemogućili bi povezanost Habsburške Monarhije s Erdeljom te bi tako nastavili put prema osvajanju Beča i na taj način došli u srce Europe.[52] Turci su s namjerom prelaska Drave noćili pokraj Šikloša gdje su ih Zrinski i njegova posada napali u zasjedi i prouzročili veliku štetu. Taj događaj je uvelike promijenio turski plan u napadu na Siget. Nakon tog poraza sultan Sulejman bijesno mijenja prvotni plan te se odlučuje na izgradnju mosta kod Osijeka preko Drave i prijevremeni napad na Siget. O svim radnjama turske vojske i njihova zapovjednika sultana Sulejmana, Zrinski je bio informiran. Znajući da na njih napada mnogoljudnija osmanska vojska, Zrinski je hrabrio svoju posadu. Na napad Sigeta uskoro je krenula Turska posada od oko 100 000 vojnika. [53]

Turci su napad na Siget organizirali s tri strane, a prvi napad izvršen je na južnu stranu Nove Varoši koja je bila najslabija obrambena točka. U tom trenutku branitelji Sigeta uspješno brane Novu Varoš. Za par dana Turci ponovno napadaju na sve strane Sigeta; Novu Varoš, Veliku Varoš te na Stari Grad. Zrinski je bio svjestan da je Nova Varoš najslabije obrambeno uporište pa ju je odlučio zapaliti, a svi branitelji su se povukli u Veliku Varoš. Sutradan, Turska posada napada na Staru ili Veliku Varoš iz svih smjerova, a branilo ju je 600 branitelja koji su isprva uspješno odbijali turske napade. Međutim, unatoč žestokom otporu branitelja Sigeta, Turci ipak uspijevaju provaliti u Veliku Varoš s njene zapadne strane. Nakon toga, turske čete su nastojale doći do mosta koji je vodio prema Starom Gradu, a brojni branitelji Sigeta pogibaju u naporima da sačuvaju most i tako spriječe njihov prodor prema tom djelu Sigeta. Sigetski branitelji, uz velike gubitke, povlače se u Stari Grad dok su Turci zaposjeli Veliku Varoš.[54]

[51] *Isto,* 42.-44.
[52] *Isto,* 54.-57.
[53] *Isto,* 61.-63.
[54] *Isto,* 68.-73.

Za to vrijeme kralj Maksimilijan je znao za sve probleme s kojima se suočavaju sigetski branitelji, no ništa se nije poduzelo kako bi se pomoglo Zrinskom i njegovoj posadi. Prvi prijedlog kralja Maksimilijana bio je da kršćanska vojna snaga napadne na tursku vojsku oko Sigeta, no taj prijedlog je odbijen. Druga opcija je bila da napadnu na Ostrogon koji je bio pod turskom vlašću, misleći kako će u tom slučaju turska vojska odustati od opsade Sigeta i Đule i doći u pomoć braniti Ostrogon. Ni ovaj prijedlog nije bio prihvaćen. Na dan turskog juriša na Siget, kralj Maksimilijan i kršćanska vojska povukli su se i čekali daljnji rasplet zbivanja, ne čineći pritom ništa da im se pomogne. Tako su Siget i njegovi branitelji bili osuđeni na milost i nemilost osmanskih napadača. Turci žestoko napadaju na posljednji neosvojeni dio Sigeta, na Stari Grad. Turske su snage danima napadale na Stari Grad, ali sigetski branitelji odolijevaju napadima. U napadima su poginuli brojni branitelji Sigeta, ali i turska vojska je izgubila više od 4 000 ljudi. Nakon toga sultan Sulejman odlučuje pozvati Zrinskog na predaju. U pismu je obećao Zrinskom titulu gospodara Hrvatske, pod uvjetom da mu preda Siget, na što Zrinski ni u kojem slučaju nije pristao. Nakon toga, sultan je proširio priču da je zarobljen njegov sina Juraj Zrinski i da će biti pogubljen ako ne preda Siget, no ni na to Nikola Zrinski nije reagirao. U nagovaranju predaje Sigeta pokušali su još jednom, tako što su u grad strelicama ubacivali letke kojima pozivaju branitelje na predaju. Branitelji Sigeta nisu pridavali pažnju ni toj turskoj lukavoj zamisli te hrabro i odlučno ostaju braniti Siget.[55]

Nakon toga Turci spremaju nove napade na Siget, no ovaj put su se poslužili vatrom. Naime, zapalili su vatru oko Starog Grada. Vatra je sve više prijetila i buktala unatoč pokušajima sigetskih branitelja da ju ugase. U tome su ih onemogućavali Turci, a ni priroda nije bila na njihovoj strani jer je puhao vjetar koji je sve više širio vatru. Uz to su Turci jurišali na bedeme Strog Grada i uspjeli ući u njega, no Zrinski i njegova posada odvratili su još žešćim jurišom te ih uspjeli istjerati. Velike gubitke pretrpjeli su branitelji Sigeta, što zbog branjenja od turskih napada, što zbog gašenja požara pa se njihova posada svakim napadom i obranom sve više smanjivala. U vrijeme najžešćih borbi za Stari Grad, umro je sultan Sulejman.[56] Umro je između 4. i 6. rujna ne dočekavši pritom osvojenje Đule kao ni Sigeta. U tim trenucima, to se pred turskom vojskom zataškalo kako joj ne bi pao moral. Smatra se da je za sultanovu smrt, osim vezira Sokolovića i njegova liječnika, znalo još dvanaest ljudi. Navodi se kako se sav dnevni red odvijao uobičajeno kao da je i dalje živ. Tako se pripremalo jelo za sultana, izdavane su njegove dnevne zapovijedi i ostale rutine. O njegovoj smrti Sokolović je obavijestio njegova

[55] *Isto,* 74.-79.
[56] *Isto,* 80.-83.

sina Selima II., a turska vojska je obaviještena tek u povratku prema Beogradu. Tada novi sultan postaje Selim II., a Sulejmanovo tijelo pokopano je u Carigradu. Na mjestu gdje je umro sagrađeno je turbe koje je Nikola Zrinski mlađi razrušio 1664. godine. Nakon toga Sulejmanovo turbe je obnovljeno i postojalo je sve dok habsburška vojska nije zauzela Siget, točnije do 1689. godine. Sve dok je taj dio Mađarske bio pod turskom vlašću hodočastili su brojni islamski vjernici na mjesto smrti sultana Sulejmana. [57]

Turci su zauzeli vanjski dio Starog Grada, a branitelji Sigeta se povlače u unutarnji dio. Unutarnji dio grada nije bio zaštićen, a uz to Zrinski je imao malo teškog naoružanja te malo i nedovoljno hrane i vode. Još jednom turske snage pozivaju Zrinskog na predaju nezauzetog dijela grada, što on ponovno odbija. Nakon neuspjelog pokušaja turske vojske da nagovori Zrinskog na predaju, započinju napad na unutarnji dio Starog Grada. Grad počinje gorjeti nakon gađanja vatrenim strijelama.[58] „Kad je Zrinski vidio da mu grad gori i da u njemu više ne može ostati te mu je bolje poginuti boreći se s neprijateljem nego čekati da izgori, odluči provaliti iz grada.“ [59]

Slika 3 Oton Iveković, Juriš Nikole Zrinjskoga iz Sigeta, ulje na platnu, 1889. (A. SZABO, Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinski, 14.)

Zrinski se pripremio za juriš; uzeo je svoju sablju koju je naslijedio od oca, obratio se posljednji put Bogu te sa svojom posadom izašao u boj na Turke u kojem časno i hrabro pogiba. Tog dana ispisana je hrvatska povijest o junačkoj pogibiji Nikole Šubića Zrinskog i dovijeka

[57] ANĐELKO MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta: O 420. obljetnici (1566.-1986.),* Split, 1987., 49.
[58] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 84.-85
[59] *Isto,* 86.

ostaje urezana u povijesti hrvatskog naroda. Nakon što je Zrinski mrtav pao, njegova se posada povlači u Stari Grad i nastavlja borbu, ali ne zadugo. Ubrzo je malobrojna sigetska posada poražena, branitelji su većim djelom poubijani u okršaju, a žene i djeca su odvedeni u tursko zarobljeništvo. Samo se nekolicina branitelja spasila, a oko Starog Grada ležali su mrtvi leševi poginulih sigetskih branitelja i turskih vojnika. Kad su Turci osvojili Stari Grad i hametice ga ispraznili, nastala je eksplozija od koje pogibaju zatečeni Turci te je do temelja uništen unutarnji dio Starog Grada.[60] Nakon smrti Nikole Šubića Zrinskog Turci su odsjekli njegovu glavu te je poslali Sokoloviću koji je dalje šalje najuglednijim dostojanstvenicima u kraljevski tabor. Sokolović i kraljevski tabor odnosili su se prema glavi Nikole Šubića Zrinskog s velikim poštovanjem, smatrajući ga jednim od najvećih europskih junaka onoga vremena. Iz turskog kraljevskog tabora glavu su preuzeli njegov sin Juraj te njegov zet i svak. Glava je prenesena u Čakovec gdje je pohranjena u obiteljsku grobnicu u crkvi pavlinskog samostana svete Jelene.[61]

Turci započinju obnovu utvrde, nakon što je Siget došao u njihove ruke. Grad su pojačali novim utvrada i povezali u jednu obrambenu cjelinu. Siget postaje jedna od najvažnijih turskih graničnih utvrda. Turci u Sigetu grade džamiju u čast sultanu Sulejmanu, a danas je ona turski spomenik u Mađarskoj. Grad je potom naseljen stanovnicima islamske vjere, a u rukama Turaka ostao je sve do 1689. godine kad je oslobođena cijela Mađarska i veći dio Hrvatske. Pad Sigeta i Đule izazvao je veliku zabrinutost i očaj u kršćanskim zemljama. Nakon toga je Turcima bio otvoren put prema hrvatskim i slovenskim zemljama te put prema srednjoj Europi i Potisju. Mjesec dana nakon zauzimanja Sigeta, turska vojska odlazi iz Mađarske vodeći sa sobom 80 000 kršćana u zarobljeništvo. Jasno je, da je zbog iscrpljenosti i pretrpljenih gubitaka turske vojske, borba za Siget spriječila njihove daljnje prodore. Naime, to je spriječilo njihovo napredovanje prema Beču, središnjoj Europu i prema zapadu, unatoč tomu što su iz bitke za Siget izišli kao pobjednici. Nakon toga sklopljeno je primirje na osam godina u Carigradu 1568. godine.[62]

[60] *Isto,* 86.-94.
[61] *Isto,* 95.
[62] *Isto,* 99.-102.

9. GVOZDANSKO- DRUGI SIGET

Nedaleko od Zrina, sjedišta obitelji Zrinski, nalazi se naselje Gvozdansko i istoimena utvrda. Naselje je postojalo i prije izgradnje utvrde, ondje se spominje župa Sv. Filipa i Jakova, 1334. godine. Na područje Gvozdanskog nalazi se gore bogate rudama srebra i olova koje je obitelj Zrinski dobila na korištenje. Na Zrinskoj gori utvrdu je izgradio Petar II. Zrinski radi zaštite tih rudnika od nadolazećih prodora Turaka, a njegov sin Nikola III Zrinski i unuk Nikola IV Zrinski (Nikola Šubić Zrinski), nasljednici su rudnika kao i svih posjeda na tom području.[63] Od 1521. godine u Gvozdanskom se kovao novac uz dozvolu kralja Ferdinanda. To je veličalo ugled i moć obitelji Zrinski, a tradiciju kovanja novca još je neko vrijeme nastavio i sam Nikola Šubić Zrinski, nakon smrti njegova oca. Osim toga nastavio je svim silama štiti posjede u Pounju pa tako i samo Gvozdansko i rudnike u njemu. Kovnica novca u Gvozdanskom prestala je s radom 1534. godine. Za vrijeme svog banovanja, prihodima iz rudnika, Nikola Šubić Zrinski uzdržavao je svoju vojsku.[64]

Već nakon pada Bosne 1463. godine, Zrinski su bili svjesni osmanske prijetnje njihovim posjedima u Pounju pa su to područje opasali utvrdama radi zaštite u slučaju napada. Prvi turski napad na Pounje dogodio se 1539. godine i u tom napadu brojni posjedi Zrinskih bili su osvojeni. Nakon pada Kostajnice 1556. godine dogodio se drugi napad na Pounje kojim Turci osvajaju i utvrde na Uni, ali još nisu uspjeli osvojiti sve posjede Zrinskih u Pounju, uključujući Zrin i Gvozdansko. Gvozdansko je napadano od Turaka u više navrata. Godine 1561. Turci opsjedaju i zidine kaštela Gvozdansko. Drugi i treći pokušaj zauzimanja Gvozdanskog dogodio se 1574. godine i oba puta, malobrojni branitelji Gvozdanskog, uspjeli su odoljeti napadima.[65]

Posljednja opsada Gvozdanskog trajala je od 3. listopada 1577. do 13. siječnja 1578. kada branitelji junački branjenog Gvozdanskog više nisu odoljeli upornim Turskim napadima. Utvrda nije bila opskrbljena dovoljnim količinama hrane i vode, ni streljivom, a uz to iznemoglosti i iscrpljenosti gvozdanskih branitelja doprinijela je hladna zima. Tako izmučeni, pothlađeni branitelji nisu odoljeli stalnim i sve većim pritiscima Turaka koji su ih potpuno

[63] T. ĐURIĆ, „Zrinski za sva vremena: Zrinsko- frankop. gradovi i posjedi“, 28.-30.
[64] Milan KRUHEK, Gvozdansko- kaštel Zrinskog srebra, Split, 2007., 7.-9.
[65] *Isto,* 11.-13.

opkolili. Na posljetku je od tristotinjak branitelja utvrde Gvozdansko ostalo svega dvadesetak ljudi koji se nisu predali unatoč ponudi od strane Turaka, nego su odlučili do zadnjeg ostati u utvrdi, sve dok se posljednji branitelj nije smrznuo. Kad su Turci ušli u utvrdu bili su zapanjeni prizorom gdje nisu zatekli niti jednog živog branitelja Gvozdanskog. Iz poštovanja prema takvom junaštvu Ferhard-beg dozvolio je da se poginuli branitelji sahrane na kršćanski način. Branitelji Gvozdanskog postali su simbol junaštva, mučeništva i borbe za opstanak Hrvata kao i stoljetne borbe protiv Osmanlija. Time je, nedugo nakon junačke smrti Nikole Šubića Zrinskog u borbi za Siget, sličnu pa i goru sudbinu doživjelo Gvozdansko i njegovi branitelji.[66]

Nekoć je utvrda imala četiri okrugle kule i toranj. Građena je u renesansnom vremenu pa ima i takva obilježja. Danas su od utvrde Gvoznasko ostale samo zidine koje stoje kao vječni spomen na burnu i tešku prošlost hrvatskog naroda. Do dan danas nisu napravljena arheološka istraživanja na tom području koja bi zasigurno bila od iznimne vrijednosti za saznanja o povijesti tog kraja.[67]

Nakon pada cijelog Pounja u Turske ruke, upravo Gvozdansko postaje glavni turski štab iz kojeg su kovali planove napada i osvajanja drugih hrvatskih utvrda. Međutim, kako je Gvozdansko ostalo granična crta, tako je to područje bilo nesigurno i pod stalnim tenzijama. Zbog toga su se Turci bazirali na svoje utvrde oko Une, a Gvozdansko napustili.[68] Nakon oslobađanja krajeva oko Gvozdanskog od Turaka 1688. godine, Gvozdansko dolazi pod civilnu upravu Dvorske komore koja pokušava ponovno osposobiti rudnike. Tad su pravo na iskorištavanje rudnika dobili određeni poduzetnici koji su dobili dozvolu od Hrvatskog Sabora za iskorištavanje ruda ali uz obećanje da neće oštetiti ni u kojem smislu prava vlasti Hrvatskoga Kraljevstva. Rudnici u Gvozdanskom radili su kroz cijelo 18. i 19. stoljeće nakon toga više nije bio isplativ takav način proizvodnje željeznih ruda zbog čega rudnici prestaju s radom. [69]

[66] Josip BULJAN, „Opsada Gvozdanskog“, *Hrvatski vojnik*, 2020., br. 614, https://hrvatski-vojnik.hr/opsada-gvozdanskog/ ,pristupljeno 28.7.2022.
[67] *Isto,* 21.-26.
[68] *Isto,* 14.
[69] *Isto,* 19.

10. UROTA I UNIŠTENJE ZRINSKIH I FRANKOPANA

Na početku 17. stoljeća Mlečani su vladali Dalmacijom i Istrom dok su Turci vladali Likom, unutrašnjom Dalmacijom, cijelom istočnom Slavonijom te hrvatskim teritorijem između rijeka Une i Save. Jedino je Dubrovačka Republika imala autonomiju i nije bila ni pod čijom vlašću. Područje koje Osmanlije nisu zauzele protezalo se od Međimurja do Vinodola, ali su i ti „ostatci ostataka" Hrvatskog Kraljevstva dospjeli u ruke Habsburgovaca 1527. godine. Hrvatska je u to doba bila rascjepkana i rastrgana na više imperijalnih sila, a hrvatski narod bio je prisiljen na tursko ropstvo, smrt ili masovno iseljavanje. Razdoblje od bike na Krbavskom polju 1493. pa do mira u Srijemskim Karlovcima 1669., nazvano je „Dva stoljeća hrvatskog plača". [70]

Zrinski i Frankopani su predstavljali opasnost za Habsburgovce zbog jake vojne i gospodarske moći. Bili su konkurencija Habsburgovcima u trgovini na području Jadranskog mora, a Bakar je bio njihova glavna trgovačka luka. Politika Habsburgovaca u 17. stoljeću poprimila je apsolutističke značajke te je ugarsko i hrvatsko plemstvo bilo nezadovoljno kraljevim načinom zaštite njihovih zemalja od Osmanlija. Osim toga, bili su nezadovoljni Vašvarskim mirom koji je sklopljen između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Mir je potpisan 1664. i ratificiran 1666. godine. Taj mirovni ugovor bio je na štetu hrvatskih i ugarskih posjeda, prema kojem su Osmanlije zadržale područja koje su Habsburgovci osvojili u ratu.[71] Pokušaj bečkog dvora da uvede apsolutizam u Kraljevinu Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju te Kraljevinu Ugarsku, dovelo do sukoba Habsburgovaca s najmoćnijim hrvatskim i ugarskim velikašima. Pokušali su se oduprijeti nastojanjima bečkog dvora da se Hrvatskoj i Ugarskoj nametne centralizam i apsolutizam. Stoga su vodeći slojevi hrvatskih i ugarskih protivnika sve više poduzimali otvorene aktivnosti protiv Habsburgovaca. Sve je vodilo oružanom ustanku protiv kralja Leopolda i bečkog dvora te njihove politike koja je smanjivala prava tih dviju kraljevina.[72]

[70] Željko HOLJEVAC, „Stoljeća plaća, bijede i ropstva." *Večernji list specijal*, 2021., 12
[71] Vašvarski mir. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63982, pristupljeno 30.7.2022.
[72] Hrvoje PETRIĆ, „Politika apsolutizma i početak otpora velikaša", *Večernji list specijal*, 2021., 42.

Glavni akteri u tom planu postaju ugarski palatin Ference Wesseleneny, ugarski primas Lippay i ban Nikola Zrinski. Nakon smrti Nikole Zrinskog, glavni akter postaje Petar Zrinski te ugarski plemić Ferenc Nadasdy. Kasnije su se Petru Zrinskom pridružili njegov zet Ferenc I. (Franjo) Rakoczy i šurjak Frank Krsto Frankopan. Bezuspješno su zatražili potporu francuskog kralja Luja XIV. i Mletačke Republike, a nakon toga pokušavaju dobiti naklonost Osmanlija te sklopiti sporazum s njima. Bili su spremni preuzeti vrhovnu sultanovu vlast i plaćati godišnji danak pod uvjetom da im Osmanlije ustupe najmanje 30 000 svojih vojnika za ustanak protiv kralja Leopolda. O toj ponudi Petra Zrinskog doznaje poslanik Habsburgovaca te o svemu izvješćuje bečki dvor. Protivnici apsolutizmu i centralizmu bečkog dvora nisu dobili pomoć ni od Osmanlija. U svemu ovome bitnu ulogu imao je Franjo Bukovački koji je bio kapetan Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana te je upravo on vršio pregovore, najprije s Francuskom pa kasnije i s Osmanskim Carstvom. Uvjeravao je Petra Zrinskog da će dobiti pomoć od Osmanlija, u čemu se prevario. Povjesničari ističu da je on bio jedan od onih u koje su Zrinski i Frankopani imali naviše povjerenja. [73]

Kralj Leopold šalje pismo Petru Zrinskom u kojem ga zajedno sa Franom Krstom Frankopanom poziva u Beč. Zrinski i Frankopan upućuju kralju pismo gdje mu iskazuju svoju vjernost i traže milost. Odazivaju se kraljevom pozivu i odlaze u Beč s nadom da će se izmiriti i da će ih kralj pomilovati. Međutim, smješteni su u tamnice u Bečkom Novom Mjestu, čim su došli. Kako su se protuhabsburške aktivnosti umnožile, bečki dvor zahtjeva od Petra Zrinskog da piše svom zetu Rakoczyju da prestane s daljnjim protuhabsburškim aktivnostima, što Zrinski i čini. Tako Zrinski smiruje daljnje aktivnosti protiv kralja u Gornjoj Ugarskoj. Taj čin mu niti malo nije pomogao prilikom donošenja presude. Dana 11. travnja 1671. izrečena je smrtna kazna Franu Krstu Frankopanu, a zatim 18. travnja i Petru Zrinskom. Pred smaknuće, nakon dugo vremena i posljednji put, viđaju se Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan, ali pod uvjetom da razgovaraju na njemačkom jeziku. Tada pišu i oproštajna pisma svojim ženama, a pismo Petra Zrinskog upućeno Ani Katarini Zrinskoj i dan danas jednako je dirljivo i potresno premda je prošlo tri i pol stoljeća od tog okrutnog čina. Obojica su hrabro i dostojanstveno podnijela smaknuće.[74] Smaknuti su kao najveći izdajnici i urotnici, a sam naziv njihove bune i pokušaja

[73] Hrvoje PETRIĆ , „Suđenje, pogubljenja i posljedice: Istraga je trajala godinu dana“, *Večernji list specijal*, 2021., 46.-50.
[74] *Isto,* 50.-53.

otpora uvriježen je pod nazivom „Urota Zrinsko-frankopanska“ premda se prije može reći da je to bila urota Habsburgovaca protiv Zrinskih i Frankopana. [75]

Nakon gušenja urote i smaknuća Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana te još nekih pobunjenika, bečki dvor je želio dati zastrašujući primjer svima koji bi se pokušali pobuniti protiv kralja. Uslijedila je zapljena imovine kao posljedica sloma borbe protiv apsolutizma. Svi posjedi Zrinskih i Frankopana bili su opljačkani i predani carskom dvoru. Time je kralj dobio sredstva za isplaćivanje dugova te za uzdržavanje vojske.[76] Osim toga, uskoro je uslijedilo uništenje i ostalih članova obitelji Zrinski, dok je smaknućem Frana Krsta Frankopana izumrla loza te hrvatske plemićke obitelji.[77] Žena Petra Zrinskog i sestra Frana Krsta Frankopana, Ana Katarina Zrinska, nakon sloma urote koju je i sama podržavala, odvedena je u ženski dominikanski samostan u Grazu, gdje umire 1773. godine.[78] Adam Zrinski bio je sin Nikole VII. Zrinskog i Marije Sofije Lobl, pripadnice austrijske dvorske aristokracij. Nakon smrti oca imao je pravo na polovicu posjeda Zrinskih. Adam Zrinski je sudjelovao u oslobađanju Beča 1683. godine, a sljedeću godinu postao je legradski (međimurski) kapetan i župan Zaladske županije te je imao visoku titulu predvodnika kraljevske konjice. U ratu za Beč isticao se kao vješti vojskovođa, no u sukobi s Osmanlijama kod Slankamena, pogiba 1691. godine. Smatra se da je poginuo od austrijskog hitca, a ne osmanskog.[79] Sin Petra Zrinskog i Ane Katarine Zrinske bio je Ivan Antun Zrinski. On je nakon urote ostao na slobodi i živio je u Pragu, gdje je bio u vojnoj služi, ali pod „budnim okom“ Habsburgovaca. Nakon ratovanja u sjevernoj Ugarskoj pada u zarobljeništvo 1678. godine. Ivan Antun je bezuspješno zatražio povrat obiteljske imovine, koja im je otuđena nakon gašenja urote. Na početku Velikog bečkog rata 1683. godine, optužen je za suradnju s Osmanlijama, zbog čega je 1703. godine uhićen i nakon više premještanja smješten u zatvor u Grazu. Od ondje ga posljednji put premještaju u utvrdu Schlossberg gdje je obolio i nedugo nakon toga umro. Njegovom smrću, po muškoj lozi, izumire plemićka obitelj Zrinski.[80]

[75] Hrvoje PETRIĆ, „Posljedice sloma borbe protiv apsolutizma: Nakon gašenja urote započela je opća zapljena imovine“, *Večernji list specijal,* 2021., 58.
[76] *Isto,* 54.
[77] Hrvoje PETRIĆ, „Pokret protiv bečkog dvora odredio je sudbinu dviju loza: Ivan Antun i 'građanin svijeta'- posljednji muški potomci“, *Večernji list specijal,* 2021., 7.
[78] *Isto,* 10.
[79] *Isto,* 11.
[80] *Isto* 7.-10.

Jelena Zrinska, kći Ane Katarine i Petra Zrinskog, bila je udana za Franju I. Rakoczyja koji se pridružio njenom ocu u uroti, a i sama Jelena Zrinska bila je uključena u protuhabsburšku politiku. Nakon uhićenja Nikole Zrinskog i Frana Krsta Frankopana, nastavila je s protuhabsburškim aktivnostima zajedno sa suprugom Franjom I. Rakoczyjem. Na nagovor bečkog dvora, Petar Zrinski šalje pismo Jeleni Zrinskoj i Franji I. Rakoczyju u kojem traži da uguše započeti ustanak u Gornjoj Ugarskoj. Nakon tog događaja, Franju I. Rakoczyja je njegova majka predala Habsburgovcima, a nakon pomilovanja, ostaje im odan do smrti. Jelena je rodila sina Franju II. Rakoczyja, a nakon smrti Franje I. Rakoczyja 1676. godine, smještena je u jedinu utvrdu koju njena svekrva nije predala Habsburgovcima. Vođa protuhabsburških ugarskih pobunjenika, Emerik Tokoly napao je utvrdu Munkačevo u kojoj je bila smještena Jelena. Tokoly je pristao na mir, nakon što je Jelena prihvatila njegov uvjet i udala se za njega. Zajedno s novim suprugom brani utvrdu Munkačevo od napada carske vojske, sve dok utvrdu nisu zauzeli Habsburgovci, nakon čega je Jelena smještena u samostan u Beču. Ondje je provela četiri godine kad ju je oslobodio njen suprug, tako što je tražio zamjenu za nju sa zarobljenim časnicima carske vojske. Nakon mira u Srijemskim Karlovcima, Emerik Tokoly smatrao se sultanovim podanikom pa su on i supruga Jelena bili zbrinuti u Osmanskom Carstvu. Živjeli su najprije u Carigradu, a onda u Nikomediji gdje je Jelena umrla 1703. godine, a njezini posmrtni ostaci prebačeni su u Košice, u današnjoj Slovačkoj.[81] Nakon njene smrti, borbu protiv Habsburgovaca nastavlja njen sin Franjo II. Rakoczy koji podiže ustanak 1704. godine. Želio je osamostaliti ugarsku državu od Habsburgovaca pa bezuspješno poziva hrvatske staleže za podršku u ustanku. Na posljetku, ugarski feudalci sklapaju mir s Habsburgovcima, a Franjo II. Rakoczy umire u Turskoj kao izbjeglica 1735. godine.[82] Posljednje ženske predstavnice plemićke obitelji Zrinski bile su Judita Petronila Zrinska i Zora Veronika i obje su bile kćeri Petra Zrinskog i Ane Katarine Zrinske. Judita Petronila umrla je najvjerojatnije oko 1699. godine, a Zora Veronika 1735. godine. Time umiru i posljednje dvije žene iz obitelji Zrinski, čime ta plemićka obitelj prestaje postojati i po ženskoj lozi. [83]

Družba „Braća Hrvatskog zmaja“ prenijela je posmrtne ostatke Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana iz Bečkog Novigrada u Zagreb 1919. godine. Donošenjem njihovih posmrtnih ostataka u domovinu, sahranjeni su u kripti Prvostolne crkve u Zagrebu. Na spomen-

[81] *Isto,* 10.-11.
[82] Rákóczy, Ferenc II. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=51696 , pristupljeno 30.7.2022.
[83] *Isto,* 11.

ploči stoji natpis „Navik on živi ki izgine pošteno“, a upravo uz to geslo obilježava se dan njihove pogibije, 30. travnja.[84] Zrinska garda je, 2019. godine, postavila biste Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana u Bečkom Novigradu, povodom stote obljetnice prijenosa njihovih posmrtnih ostataka u domovinu. Svake godine se, 30. travnja, podno spomenika polažu vijenci.[85] Družba „Braća Hrvatskog zmaja“ založila se za političku rehabilitaciju Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana. Družba upućuje dopis Predsjedniku Hrvatskog Sabora gdje predlažu donošenje „Deklaracije o zakonitosti Zrinsko-frankopanskog otpora i osudi nezakonitog sudskog postupka i presude.“ Neke od stavki koje se navode u Deklaraciji su sljedeće:

- da su uzroci Zrinsko-frankopanskog otpora bili kraljeva samovolja i neizvršavanje obveza prema Hrvatskoj i Ugarskoj u pogledu obrane;
- da Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan nisu imali zakonito ni pravično suđenje;
- da je optuženicima za nevjeru u 15. i 16. stoljeću mogao suditi samo kralj sa zajedničkim Hrvatsko-ugarskim saborom;
- da je 1670. i 1671. godine Petru Zrinskom i Franku Krstu Frankopanu sudio i presudio nezakonit i nenadležan carski sud u Beču;
- da pravomoćne sudske presude Petru Zrinkom i Franku Krstu Frankopanu nikada nisu odobrene nijednim zakonom Hrvatsko-ugarskog Kraljevstva;
- da su hrvatski banovi Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan bili branitelji hrvatskih nacionalnih i državnih interesa i kršćanskih vrijednosti te borci za slobodu i samostalnost hrvatskog naroda.[86]

[84] Petar FELETAR, „Prijenos kostiju u zagrebačku prvostolnicu: Nakon četiri selidbe u Bečkom Novigradu, mir su pronašli u Zagrebu“, *Večernji list specijal,* 2021., 88.-90.
[85] Bojan KOCIJAN, „Zrinska garda uspjela je postaviti biste velikanima u Bečkom Novigradu“, *Večernji list specijal,* 2021., 101.
[86] Isto, 58.-63.

11. NOVI ZRIN- ULOGA SIGETA STO GODINA NAKON

Dobivanjem novog posjeda i zamjenom svog sjedišta u Zrinu, osim grada Čakovca i Međimurja, Zrinski dobivaju i brojne druge gradove, još za života Nikole Šubića Zrinskog. Njegovi potomci grade utvrdu Novi Zrin te nastavljaju stoljetnu borbu s Turcima.[87] Novi Zrin izgrađen je na temeljima nekadašnje utvrde Kecskevar čiji gospodar je bio slavni Nikola Šubić Zrinski, a dao ju je izgraditi ban Nikola Zrinski 1661. godine. Upravo ta utvrda je bila trn u oku Turcima zbog svog iznimno važnog geostrateškog položaja. Utvrda je sagrađena na rijeci Muri i njen položaj je bio ključan za obranu Međimurja, Podravine i Sjeverozapadne Hrvatske, ali i prodora Turaka prema zapadu Europe. Osim toga, cilj gradnje Novog Zrina bio je povratak Kaniže u ruke kršćana, nakon njenog pada pod Osmanlije. Nakon teških borbi, jugozapadni dio Ugarske pao je pod Osmanlije i time je njihova granica došla pred sam prag Hrvatske, uz rijeku Muru. Odnosno, prva crta obrane bio je Novi Zrin koji mijenja prijašnju Zrinsku utvrdu Legrad. Utvrda Legrad imala je znatno nepogodniji položaj za obranu, ali i napade na turski teritorij. Osim nove i geostrateški najbitnije utvrde- Novi Zrin, Zrinski su uz cijelu granicu koja je bila uz rijeku Muru, postavili takozvane tvrđice za obranu.[88]

Odvijale su se neprestane borbe između Turaka i branitelja Novog Zrina, glavne neprijateljske baze Osmanlija. Zrinske postrojbe su u više navrata pokušale vratiti jugozapadni dio Ugarske, odnosno zauzetu Kanižu i time osloboditi taj kraj uz Muru od muslimanskog stanovništva. Zrinski i njegova postrojba zadaju turskoj vojsci brojne udarce. Spaljivanje osječkog mosta, kojeg je dao sagraditi Sulejman II., bio je najveći udarac. Turci kasnije, ipak osposobljavaju most i time omogućuju dolazak svojih postrojbi iz Slavonije u Mađarsku, što im je bilo ključno za obranu Kaniže. Zrinski i njegova postrojba, nakon bezuspješne borbe za Kanižu, povlače se u Novi Zrin, a turske postrojbe kreću u napad na njih. Novom Zrinu je odbijena pomoć glavnog zapovjednika kršćanske, carske vojske Montecuccolija. Unatoč odolijevanjima njegovih branitelja, nakon nekog vremena, osmanske postrojbe zauzele su Novi Zrin i do temelja ga razrušile 1664. godine. Nakon toga, Osmanlije su krenule zapadno prema Beču, ali ih je zaustavila kršćanska vojska pod vodstvom Montecuccolija. Za tu pobjedu kršćanske vojske, zahvalan je Novi Zrin zbog kojeg je turska vojska u sukobima znatno

[87] Dragutin FELETAR ,Petar FELETAR, Hrvoje PETRIĆ, *Novi Zrin: Zrinska utvrda na Muri (1661-1664): u povodu 330. obljetnice Urote Zrinsko-frankopanske*. Zagreb, 2001., 5.-6.
[88] Dragutin FELETAR, „Još osam Zrinskih vertikala: Zrinski u Međimurju od 1546. do 1691.“ *Meridijani,* 11/2004. br. 84, 31.-35.

oslabjela.[89] Još jednom opravdan je naziv „Predziđe kršćanstva“, koji je dat Hrvatskoj kao i u brojnim borbama kojima je branjeno kršćanstvo, na ovim prostorima i prostorima Europe, od nametanja islamske vjere.[90] Novi Zrin je nakon dugotrajnih borbi iscrpio tursku vojsku i time spriječio prodor do Beča baš kao i Siget sto godina ranije. Novi Zrin je kao i Siget naposljetku bio osvojen i poražen od neprijateljske vojske, ali je usporio prodor Turaka na zapad i omogućio pobjedu kršćanske vojske kod St. Gottharda[91].

[89] D. FELETAR ,P.FELETAR, H. PETRIĆ, *Novi Zrin: Zrinska utvrda na Muri (1661-1664),* 21.-28.
[90] Antemurale. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29409, pristupljeno 24.7.2022.
[91] D. FELETAR, „Još osam Zrinskih vertikala: Zrinski u Međimurju od 1546. do 1691.“, 32.-33.

12. NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI SIMBOL JUNAŠTVA

Zbog junačke smrti Nikola Šubić Zrinski izazvao je divljenje čitave tadašnje Europe. Napisana su brojna književna, likovna i glazbena djela njemu u čast, a najpoznatija je opera Ivana pl. Zajca koja je nazvana upravo po njemu.[92]

Dakle, lik Nikole Šubića Zrinskog tema je brojnih hrvatskih književnika, a najstariji sačuvani opis sigetske bitke napisao je Ferenc Črnko koji je bio tajnik i komornik Nikole Šubića Zrinskog. Njegov zapis o sigetskoj bitci bio je priveden i na druge jezike. Najprije ga je na latinski jezik preveo Samuel Budina, a potom s latinskog jezika dalje je prevođen na druge jezike. Nije se znalo da postoji Črnkov original na hrvatskom jeziku sve do početka 20. stoljeća, kada je pronađen. Osamnaest godina nakon obrane Sigeta, u Veneciji je tiskan povijesni spjev u četiri dijela, *Vazetje Sigeta grada*, autora Brne Karnarutića. Spjev je posvečen Jurju Zrinskom, sinu Nikole Šubića Zrinskog. Drugo izdanje tog djela objavljeno je u Veneciji 1639. godine, a treće u sjevernoj Hrvatskoj 1661. godine.[93]

Slika 4 Naslovna stranica Karnarutićeva "Vazetja Sigeta grada" (A. MIJATOVIĆ, Obrana Sigeta: o 420. obljetnici (1566.-1986.), 110.)

[92] A. SZABO, *Hrv. velikan N. Šubić Zrinski*, 55.
[93] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 116.

Krajem 16. i početkom 17. stoljeća nastala je *Prekomurska pjesmarica* u kojoj se nalazi i *Pjesma o Sigetu*, a varijanta te pjesme nalazi se u jednoj bugarštici nastaloj u Boki kotorskoj početkom 18. stoljeća. Tada nastaje i kajkavska pjesma *Siget grad*, a autor pjesme je nepoznat. U 17. stoljeću na temu Sigeta pojavila su se još četiri pjesnička djela na hrvatskom jeziku. Zatim je, 1639. godine, u Veneciji tiskano djelo o kojem se ništa ne zna osim njegova naziva, *Nadpisanje prisvetlom g. Miklošu Zrinskom f. Klementa Jancseticha od Ozlja reda S. F. Pripovidca*. Nikola Zrinski, praunuk Nikole Šubića Zrinskog, na mađarskom jeziku je napisao spjev o Sigetu pod nazivom *Sigetska propast*. U njemu govori o opsadi i padu Sigeta te slavi junačku smrt svog pradjeda, a objavio ga je u Beču zajedno sa još nekim lirskim pjesmama pod nazivom *Adrian tengernek syrenaia* ili u prijevodu *Adrianskog (Jadranskog) mora sirena*, 1651. godine. Njegov brat Petar Zrinski preveo je djelo na hrvatski jezik i tiskao ga u Veneciji 1660. godine. Sve do 19. stoljeća to je bila najljepša hrvatska tiskana knjiga i spomenik roda Zrinskih. Izvorno djelo Nikole Zrinskog na mađarskom, danas se smatra jednim od najboljih djela barokne mađarske književnosti. Praunuk Nikole Šubića Zrinskog, djelo je napisao s namjernom poticaja na zajedničku borbu protiv apsolutizma i centralizma koje su u to vrijeme provodili Habsburgovci. [94]

Godine 1665., Dubrovčanin Vladislav Jure Menčetić objavio je pjesničko djelo pod nazivom *Trublja slovinska, u pohvalu prisvijetloga i priizvrsnoga gospo. Petra bana Zrinskoga.* Pavao Ritter Vitezović tiska prvi od četiri dijela spjeva *Oddilenye szigetsko* u Linzu 1684. godine. Sva četiri dijela spjeva tiskana su u Beču 1685. godine pod nazivom *Pav. Vitezovicha od Senya Oddilyenja sigetskoga perva csetiri dila.* Zatim, u 18. stoljeću fra Filip Grabovac prikazao je sigetsku bitku u svom djelu *Cvit razgovora naroda i jezika iliričkog aliti rvackog*. Fra Andeija Kačić Miošić, također je opjevao sigetsku bitku u svojoj zbirci pjesama *Pisma od bana Zrinovića i cara Sulejmana Trećega koji obside Siget i pod njim umri na 1566.*[95]

U 19. stoljeću tema Nikole Šubića Zrinskog i obrane Sigeta i dalje nadahnjuje pjesnike, glazbenike, likovne umjetnike, pisce kazališnih djela i brojne druge, a jedan od prvih je hrvatski ban Josip Jelačić. Tako je na njemačkom jeziku napisao pjesmu pod nazivom *Kralj Matija i Zrinović na onom svijetu,* a objavljena je 1825. godine u zbirci *Eine Stunde der Erinnerung.* Pjesma je prevođena na hrvatski jezik u par navrata, najprije je prevodi Ivan Trnski 1846. godine, zatim Dimitrije Demeter 1861. godine i Ivan Mažuranić 1909. godine. Također je,

[94] *Isto,* 116.-117.
[95] *Isto,* 119.

1834. godine, otvorenje kazališta u Zagrebu obilježeno predstavom *Niklas Graf Zriny*. Zatim, 1836. godine, Stjepan Moyses objavljuje drugo izdanje djela *Zlatoga viteza oddiljenja sigetskoga četiri dela: s uvodom o životu, činih i smerti Nikole kneza Zrinskoga,* autora Pavla Rittera Vitezovića. Godine 1837., Mato Topalović objavio je pjesmu o Sigetu, a Ivan Mažuranić piše pjesmu o Zrinskom na latinskom jeziku te pjesmu s istom temom pod nazivom *Vjekovi Ilirije*. Tragediju njemačkog dramatičara Theodora Körnera na hrvatski jezik je preveo i objavio Stjepan Marjanović 1840. godine pod naslovom *Nikola Šubić, knez Zrinjski* ili *Pad sigetski, žalostni igrokaz u V činih, polog nemačkog pisatelja Božidara Körnera*. Na hrvatskom jeziku je prvi put izvedena 1841. godine. Ivan Kukuljević Sakcinski je, 1844. godine, izdao drugo izdanje *Trublje slovinske*, autora Šiška Menčetića, a 1861. godine Eduard Slovoljub Perok napisao je životopis Nikole Šubića Zrinskog. Životopis je objavljen u Zagrebu pod nazivom *Živopisne crtice grofa Nikola Zrinjskoga-Šubića*. Također, povodom proslave 300. obljetnice sigetske obrane napisana su brojna djela na tu temu. O tome pišu Iveković i Jagić, a napisano je i povijesno djelo povjesničara Mate Mesića pod nazivom *Život Nikole Zrinjskoga, sigetskoga junaka,* koje je objavljeno u prvom svesku *Sievka Zrinjske zvizde*. U drugom svesku objavljena je pjesma Ivana Trnskoga pod nazivom *Nikola Zrinski* ili *Sigetsko junakovanje* te pjesma Vladislava Vežića pod nazivom *Sigetski junak Nikola Zrinjski*. Povodom proslave 300. obljetnice u Karlovcu, izašla je knjižica pod nazivom *Spomenak tristogodišnje svetkovine junačtva Nikole grofa Šubića Zrinjskoga, bana hrvatskoga, proslavljene u Karlovcu 8. i 9. rujna g. 1866*. Iste godine objavljeno je treće izdanje *Vazetje Sigeta grada*, autora Brne Karnarutića.[96] Također, 1866. godine, izdana je knjižica *Gradina Zrinjska* u kojoj se nalazi pjesma *Sred hrvatskih visokih gora*, portret Nikole Šubića Zrinskog i crtež ruševina grada Zrina. Velimir Gaj objavljuje pjesmu na 16 stranica *Nikola Zrinski, sigetski junak*. Godine 1876. izvedena je glazbena tragedija *Nikola Šubić Zrinski*, libreto za nju napisao je Hugo Badalić, a glazbu Ivan Zajc. Zatim, 1880. godine objavljene su pjesme Ljudevita Varjačića i Ivana Despota, a 1888. drama Matije Bana pod nazivom *Knez Nikola Zrinjski*. Vjekoslav Klaić je, 1892. godine, objavio pripovijest *Neznana junakinja,* a 1895. objavljena je drama u prozi *Siget,* autora Higina Dragošića. Godine 1898., Krsto Pavletić objavljuje spjev *Vjerne sluge Osman-bega Štafića*, a 1900. Jovan Hranilović objavljuje članak *Sigetski junak u povijesti hrvatskoga pjesništva*.[97]

U 20. stoljeću nastavlja se spomen na Nikolu Šubića Zrinskog pa je tako 1902. godine Rudolf Horvat objavio dvije pripovijesti o sigetskoj obrani, *Sulejman pred Sigetom* i *Junačka*

[96] *Isto,* 120.-121.
[97] *Isto,* 121.-122.

smrt Nikole Zrinjskog. Pet godina kasnije Antun Pisarević objavio je priloge o mađarskoj i hrvatskoj Zrinijadi, književnim djelima Nikole i Petra Zrinskoga. France Kidrič, slovenski književni povjesničar, tiskao je Črnkov izvještaj o obrani Sigeta pod nazivom *Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu*, 1912. godine. Bosiljka Manojlović-Zaninović objavila je, 1940. godine, dječji igrokaz *Nikola Zrinjski*, a djelo Petra Zrinskog prevedeno je s mađarskog na hrvatski- *Adrianskog mora sirena*. Ivica Bednjanac objavljuje strip *Nikola Zrinski* 1965. godine, a godinu kasnije drugo izdanje istog stripa objavljuje Virgil Kurbel u Večernjem listu. Godine 1969., na Filozofskom fakultetu u Zagrebu priređen je simpozij *Sigetska bitka u hrvatskoj povijesti, književnosti i glazbi*, a 1970. putopisac Dubravko Horvatić opisuje posjet Sigetu. U povodu 405. obljetnice sigetske bitke i 300. obljetnice pogubljenja Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana, Dragutin Pavličević je objavio članak pod nazivom *Hrvatski Leonida*.[98]

Osim što su napisana brojna književna djela, pjesme, članici, radovi, kazališne predstave, igrokazi, znanstveni skupovi i simpoziji, napravljena su i brojni likovna djela u čast Nikole Šubića Zrinskog. Odavanja počasti kroz slikarstvo, posebno se istaklo u 19. stoljeću. Tridesetih godina 19. stoljeća, Michael Karl Stroy stvara sliku pod nazivom *Provala Zrinjskog iz Sigeta,* a 1845. godine Josip Franjo Mücke, hrvatski slikar mađarskog podrijetla, izrađuje portret Nikole Šubića Zrinskog. Slikari koji su posebnu pozornost pridavali liku Zrinskog u svojim umjetničkim djelima bili su Ferdo Quiquerez, hrvatski slikar francuskog podrijetla koji je naslikao Portret Nikole Zrinjskoga kao ilustraciju pjesme *Ispad Nikole Zrinjskog iz Sigeta,* autora Ivana Dežmana. Osim toga naslikao je i mnoštvo skica za naslovnicu Zajčeve opere *Nikola Šubić Zrinski*. U likovnom izričaju posebno se ističe poznati hrvatski umjetnik Oton Iveković koji je bio učenik slikara F. Quiquereza. On stvara tri najpoznatije slike s likom Nikole Šubića Zrinskog, a to su *Provala Nikole Zrinjskog iz Sigeta* i *Zrinjski i Sokolović u Sigetu*, obje slike su naslikane 1899. godine te *Provala Zrinjskog iz Sigeta* koja je nastala devet godina ranije, 1890. godine. Osim toga slikao je prizore iz obitelji Zrinskih i Frankopana, a najpoznatija njegova slika je *Oproštaj Zrinskog i Frankopana od Katarine Zrinske,* nastala 1897. godine.[99]

Kod glazbenog izričaja, za razliku od pismenog i slikovnog, tema obrane Sigeta i Nikole Šubića Zrinskog zaostaje i pojavljuje se tek 300 godina nakon sigetske opsade i to na proslavu 300. obljetnice obrane Sigeta. Tad je raspisan natječaj za poputnicu Zrinskog. Sve skladbe koje

98

99

su se prijavile za natječaj objavljene su u kamenotisku pod nazivom *Glazbeno Zrinskova spomenica*, kako bi bile dostupne javnosti. Također je, za 300. obljetnicu proslave, August Adelburg skladao operu *Zrinyi*.[100] Tada je napisana i poznata domoljubna pjesma *U boj, u boj* koju je napisao hrvatski književnik Franjo Marković. Stihovi ove pjesme uglazbljeni su u operu *Nikola Šubić Zrinski* skladatelja Ivan pl. Zajca, a ona je ujedno i najpopularnije hrvatsko glazbeno-scensko djelo. Zajčeva opera je prvi put izvedena 4. studenog 1876. godine u Zagrebu. Libreto za operu je napisao Hugo Badalić.[101] O važnosti ove opere u svrhu veličanja i odavanja počasti Nikoli Šubiću Zrinskom, svjedoči i podatak da je izvedena 1 317 puta. Osim što je opera bila najpopularnije djelo u cijeloj Hrvatskoj, postala je poznata u Europi i izvan nje. Poznata je čak u dalekom Japanu gdje se stihovi iz opere izvode kao himna muškog pjevačkog zbora kojom se odaje počast samurajskoj smrti junaka. Japanci su za napjev saznali 1919. godine kada su se hrvatski mornari nasukali pokraj Japana, vraćajući se u sastavu Austro-Ugarske vojske iz Sibira. Ondje su se zadržali u periodu od dva mjeseca i za to vrijeme su naučili lokalno stanovništvo pjesmu u *boj, u boj*![102]

Narodno zemaljsko kazalište u Zagrebu.

Danas u subotu dne 4. studenoga 1876.

pjevat će se:

Nikola Šubić-Zrinjski.

Glasbena tragedija u 3 čina (8 slikah), napisao Hugo Badalić, glasbotvorio Ivan pl. Zajc.

Ravnatelj g. Ivan pl. Zajc.

U prizore stavio nadredatelj g. Josip Freudenreich.

Slika 5 Poziv na Zajčevu operu u Zagrebu (A. SZABO, Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinki, 55.)

Valja naglasiti kako je Körnerova drama *Zriny* poslužila različitim skladateljima za stvaranje glazbeno-scenskih djela pa tako i prethodno spomenute dvije skladbe, autora Augusta Adelburga i Ivana pl. Zajca. One su ujedno i jedine dvije skladbe nastale prema Körnerovoj

[100] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta*, 132.-133.
[101] A. SZABO, *Hrv. velikan N. Šubić Zrinski*, 51.
[102] Isto, 52.-53.

drami koje su u cijelosti sačuvane. Opera Nikola Šubić Zrinski sastavljena je od tri čina i osam slika, a postala je simbol rodoljublja u hrvatskoj borbi protiv tuđinske vlasti.[103]

Što se tiče spomenika podignutih u čast Nikoli Šubiću Zrinskom, može se reći da Hrvatska u tom pogledu poprilično kasni za Mađarskom i Austrijom, koje to čine još od druge polovice 19. stoljeća. Hrvatska podiže spomenike tek u 21. stoljeću. Tako je povodom proslave 500. obljetnice rođenja Nikole Šubića Zrinskog (1508.-2008.), u gradu Čakovcu podignut spomenik. Spomenik je napravljen od bronce, visok oko 3 metra i postavljen uz dvorac Zrinskih, a svečano je otkriven 6. prosinca 2008. godine. Povodom 450. obljetnice pogibije u mjestu Šenkovec pored Čakovca, podignuto je poprsje Zrinskog. Osim toga, Hrvatski je sabor 2016. godinu proglasio godinom Nikole Šubića Zrinskog u spomen na 450. sigetsku obljetnicu (1556.-2016.). Te godine održane su i brojne druge manifestacije, izložbe, znanstveni skupovi, a glavne svečanosti održane su u Zagrebu i Čakovcu. Nikola Šubić Zrinski je zacijelo najznačajnija ličnost hrvatske povijesti, a prema njemu naziv nose i brojne škole, ulice i trgovi po hrvatskim gradovima.[104]

Ličnost Nikole Šubića Zrinskog se časti i u Mađarskoj, a brojni mađarski povjesničari smatraju ga mađarskim junakom. Tako je lik Nikole Šubića Zrinskog i obrana Sigeta tema koja je inspirirala brojne mađarske književnike, umjetnike, povjesničare. Djelo njegovog praunuka Nikole Zrinskog, napisao na mađarskom jeziku, danas je smatrano biserom mađarske književnosti. Napisana su i brojna druga književna djela na tu temu, ali niti jedno nije dosegla kvalitetu ovog. Drama njemačkog pjesnika Theodora Körnera, *Nikola Zrinski* doživjela je tri prijevoda na mađarski jezik. Mađarski pjesnik Mihály Vörösmarty koji je ujedno i autor mađarske himne, među četiri najveća mađarska junaka ubraja i pjesnika Zrinskog. Zatim, M. Jókai piše dramu *Sigetski mučenici* koja je budila nacionalnu svijest Mađara. Također se javljaju pripovijetke pisane na sigetsku temu, a početkom 20. stoljeća pišu se i prozni sastavci za mladež i vojnike. Nakon Prvog svjetskog rata pišu se brojni književni prilozi o Zrinskom sa svrhom vračanja samopouzdanja narodu. István Tóth je autor priloga o liku sigetskog junaka u mađarskoj književnosti, a cilj mu je bio podizanje duhovnih i moralnih vrijednosti koje se očituju kroz lik Nikole Šubića Zrinskog. Za razliku od većine mađarskih povjesničara, Ferenc Salamon u svojoj knjizi *Az elsö Zrinyiek* jasno potvrđuje nacionalni identitet Zrinskog, oslovivši ga „korjenitim Hrvatom“. Samu Barabás objavio je pisma i isprave o Nikoli Zrinskom

[103] A. MIJATOVIĆ, Obrana Sigeta, 133.
[104] A. SZABO, Hrv. velikan N. Šubić Zrinski, 53.-55.

1898.-1899., a nakon toga objavljena su brojna djela mađarskih povjesničara o sigetskom junaku. Iznimno važno djelo za proučavanje hrvatske i mađarske povijesti u razdoblju od 1490. do 1606., bilo je djelo autora Nikole Istvánffyja pod nazivom *Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXV*. Ovo djelo je poslužilo brojnim mađarskim piscima za prikupljanje izvora na temu sigetske bitke.[105]

Kako je lik Nikole Šubića Zrinskog bio omiljena tema među mađarskim književnicima, tako je bio važna ličnost i među mađarskim likovnim umjetnicima koji su ga nastojali prikazati kao junaka. Crteži i slike s njegovim likom i temom Sigeta čuvaju se u Državnoj Sečenjijevoj knjižnici, u Muzeju Janusa Panoniusa u Pečuhu te u Mađarskoj povijesno-slikovnoj riznici u Budimpešti. Ondje se nalazi deset portreta Nikole Šubića Zrinskog. Podignut mu je spomenik u Budimpešti povodom 1000. obljetnice mađarskoga kraljevstva, 1896. godine. Ondašnji papa Lav XIII. izdao je encikliku u kojoj veliča Nikolu Šubića Zrinskog kao branitelja kršćanstva. Kako su Mađari veličali Zrinskog kroz književna djela i likovnu umjetnost tako i kroz glazbu. Tako je 1896. godine izvedena uvertira opere *Zrinyi*, skladatelja A. Adelburga Abramovića. Na temu Sigeta skladane su još dvije samostalne uvertire, autora Gy. Ruzsitska i E. Dohanyia, a K. Goldmark napisao je simfoniju K. Grimma po Körnerovoj drami, 1903. godine. Napisao je još i glazbenu pratnju Jókaievoj drami *Sigetski mučenici.* [106]

Uoči 400. obljetnice sigetske obrane u Mađarskoj je objavljena monografija *Zriny Mikolos,* povjesničara Tibora Klaniczaya. Godine 1966. u sigetskom muzeju „Nikola Zrinski", izložen je niz izložbi o povijesnim zbivanjima u Sigetu za vrijeme turskih prodora. Izloženi su i neki rekviziti sigetskih branitelja koji su sačuvani, a izložene su i fotografije Zrinskog. Iste godine objavljen je zbornik radova o obrani Sigeta pod nazivom Sigetska spomenica. U Sigetu se svake godine 7. rujna obilježava pogibija sigetskih branitelja pa im na taj način i uz brojne svečanosti toga dana, Mađari odaju počast. [107]

[105] A. MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta,* 139.-141.
[106] *Isto,* 141.-143.
[107] *Isto,* 143.-144.

13. ZAKLJUČAK

U ovom radu govorili smo o temi koja je neopravdano zapostavljena, kako u javnosti tako i u školstvu. U školama se često ovakvi sadržaji obrađuju šturo te im se ne posvećuje pozornost koju zaslužuju.

Proučavajući prošlost naše domovine i naroda jasno je vidljivo da su Hrvati gotovo uvijek imali nadmoćnijeg neprijatelja, ali isto tako vidimo da su unatoč brojnim gubitcima kroz povijest, na kraju izlazili kao pobjednici.

Mnogi će ljudi reći da je suludo učiniti ono što je učinio Nikola Šubić Zrinski i svojevoljno otići u sigurnu smrt. Međutim, da kroz povijest našeg naroda nije bilo takvih ljudi, heroja kojima je sloboda domovine bila iznad vlastitog života, zapitajmo se bismo li se danas zvali Hrvatima, bismo li pričali svojim, hrvatskim jezikom, bismo li sačuvali svoju vjeru i niz drugih pitanja koja se nameću pri obradi ovakvih sadržaja. Jedno je sigurno, Nikola Šubić Zrinski predstavlja simbol hrabrosti, ustrajnosti, domoljublja, ali i žrtve, stradanja i krvave borbe hrvatskog naroda za slobodu.

Na njega bi se trebali ugledati sadašnji i budući vođe našeg naroda kako bismo kroz budućnost sačuvali to što je mukotrpno postignuto, a na nama i budućim naraštajima ostaje da još više cijenimo i čuvamo ono što nam je ostavljeno u nasljedstvo. Takvim pojedincima dugujemo barem toliko da znamo ponešto o njima s obzirom na trag koji su ostavili u povijesti hrvatskog naroda.

14. POPIS LITERATURE:

KNJIGE:

1. Dragutin FELETAR, Petar FELETAR, Hrvoje PETRIĆ, *Novi Zrin : zrinska utvrda na Muri (1661-1664): u povodu 330. obljetnice Urote Zrinsko-Frankopanske,* Zagreb, 2001.
2. Milan KRUHEK, *Gvozdansko- Kaštel Zrinskog srebra*, Split, 2007.
3. Anđelko MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta: o 420. obljetnici (1566.-1986.),* Split, 1987.
4. Anđelko MIJATOVIĆ, *Obrana Sigeta: o 420. obljetnici: 1566.-1986.: u povodu 500. godišnjice rođenja zapovjednika Sigeta Nikole Zrinskog (1508.-2008.),* Zagreb, 2010.
5. Agneza SZABO, *Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinski*, Vinkovci,2019.

ČLANCI:

1. Tomislav ĐURIĆ, „Zrinski za sva vremena: Zrinsko-frankopanski gradovi i posjedi“, *Meridijani,* 11/2004., br.84, 28.-30.
2. Dragutin FELETAR, „Još osam Zrinskih vertikala: Zrinski u Međimurju od 1546. do 1691.“, *Meridijani,* 11/2004. br. 84, 31.-35.
3. Petar FELETAR, „Prijenos kostiju u zagrebačku prvostolnicu: Nakon četiri selidbe u Bečkom Novigradu, mir su pronašli u Zagrebu“, *Večernji list specijal*, 2021., 88.-90.
4. Hrvoje GRAČANIN, „Sigetski junak i europski kršćanski prvoborac- Nikola IV. Zrinski“, *Meridijani,* 22/2016., br. 192, 106.-107
5. Željko HOLJEVAC, „Stoljeća plaća, bijede i ropstva.“ *Večernji list specijal*, 2021., 12.
6. Bojan KOCIJAN, „Zrinska garda uspjela je postaviti biste velikanima u Bečkom Novigradu“, *Večernji list specijal,* 2021., 101.

7. Hrvoje PETRIĆ, „Zrinski za sva vremena: Bribirski knezovi“, *Meridijani*, 11/2004., br.84, 25.-27.
8. Hrvoje PETRIĆ, „Fran Krsto Frankopan: Čameći u zatvoru, pisao je i erotske pjesme te smišljao zagonetke“, *Večernji list specijal*, 2021., 27.
9. Hrvoje PETRIĆ, „Nikola VII. Zrinski- Ban, vojskovođa i pjesnik“, *Večernji list specijal*, 2021., 20.-24.
10. Hrvoje PETRIĆ, „ Fascinantna životna priča hrabrog velikaša: Petar je udario temelje ranom kapitalizmu na hrvatskom prostoru“, *Večernji list specijal*, 2021. , 25.-26.
11. Hrvoje PETRIĆ, „Politika apsolutizma i početak otpora velikaša“, *Večernji list specijal*, 2021., 42.
12. Hrvoje PETRIĆ , „Suđenje, pogubljenja i posljedice: Istraga je trajala godinu dana“, *Večernji list specijal*, 2021., 46.-53.
13. Hrvoje PETRIĆ, „Posljedice sloma borbe protiv apsolutizma: Nakon gašenja urote započela je opća zapljena imovine“, *Večernji list specijal*, 2021., 54.-57.
14. Hrvoje PETRIĆ, „Pokret protiv bečkog dvora odredio je sudbinu dviju loza: Ivan Antun i 'građanin svijeta'- posljednji muški potomci“, *Večernji list specijal*, 2021., 7.-11.
15. Milovan PETKOVIĆ, „Politička rehabilitacija Zrinskog i Frankopana: Zaslužuju da se s njihovih imena napokon skine sramotna ljaga“, *Večernji list specijal,* 2021., 58.-63.
16. Ines VIRČ, „Ana Katarina Zrinska, književnica i diplomatkinja: Ostala je zapamćena kao primjer žene ustrajne u časti i hrabrosti“ *Večernji list specijal,* 2021., 31.-33.
17. Magdalena VRBANEC, „Stari grad obitelji Zrinski u Čakovcu- tijek gradnje i rekonstrukcija: Zrinske je od neprijatelja čuvao i dvostruki vodeni opkop oko palače“, *Večernji list specijal*, 2021., 67.-69.

ONLINE ČLANCI:

1. Marin BLAŽENOVIĆ, „Od Krbave do Mohača (1493.- 1526.). Bitke prekretnice u sukobu s Osmanlijama.“, *Essehist,* 10/2019., br.10, 44.-45. https://hrcak.srce.hr/clanak/342426
2. Josip BULJAN, „Opsada Gvozdanskog“, *Hrvatski vojnik,* 2020., br. 614, https://hrvatski-vojnik.hr/opsada-gvozdanskog/
3. Gabrijela DOBSAI, „Mađarska revolucija 1848. godine“, *Essehist,* 3/ 2011., br. 3, 39. https://hrcak.srce.hr/file/272207
4. Emil HERŠAK, Jože ŠIMUNKO, „Međimurje-povijest, identitet i seobe“, *Migracijske i etničke teme*, 6/ 1990., br.4, 576. https://hrcak.srce.hr/file/188563
5. Anka IVANJEK, „O tristo pedesetoj obljetnici glavosjeka Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana– dva posljednja pisma Frana Krste Frankopana“, *Vijenac,* 29/2021., br. 708, https://www.matica.hr/vijenac/708/navik-on-zivi-ki-zgine-posteno-31584/
6. Damir KARABIĆ, „Zlatni vijek Bribira“, *Hrvatska revija*, 7/2007., br. 2, https://www.matica.hr/hr/346/Zlatni%20vijek%20Bribira%20/

OSTALI INTERNET IZVORI:

1. Antemurale. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29409
2. Jelačić, Josip. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28950
3. Mohačka bitka. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41521
4. Ostrovica. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45811
5. Rákóczy, Ferenc II. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=51696
6. Vašvarski mir. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63982
7. Zrinski. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=67467
8. Zrinski, Nikola IV. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=67474

15. PRILOZI

SLIKE:

Slika 1. Nikola Šubić Zrinski (Anđelko MIJATOVIĆ, Obrana Sigeta: o 420. obljetnici (1566.-1986.), 94.)
Slika 2. Čakovec u doba Zrinskih u 17. stoljeću (Agneza SZABO, Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinski, 27.)
Slika 3. Oton Iveković, Juriš Nikole Zrinjskoga iz Sigeta, ulje na platnu, 1889. (A. SZABO, Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinski, 14.)
Slika 4. Naslovna stranica Karnarutićeva "Vazetja Sigeta grada" (A. MIJATOVIĆ, Obrana Sigeta: o 420. obljetnici (1566.-1986.), 110.)
Slika 5. Poziv na Zajčevu operu u Zagrebu (A. SZABO, Hrvatski velikan Nikola Šubić Zrinki, 55.)

16. ŽIVOTOPIS

Marita Strenja rođena je 26.9.1998. u Zadru. Pohađala je Osnovnu školu Sukošan, a potom upisala Gimnaziju Franje Petrića u Zadru, opći smjer. Po završetku srednje škole i polaganja državne mature upisala je Integrirani, preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij u Zadru, 2017./2018. godine. Stručnu pedagošku praksu obavljala je u Osnovnoj školi Petra Preradovića.